

Nr 188

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till riktlinjer för omorganisation av lantmäteriverksamheten; given Stockholms slott den 30 oktober 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs
och Herres frånvaro:

BERTIL

Svante Lundkvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny organisation för lantmäteriverksamheten. Organisationsöversynen föranleds bl. a. av tillkomsten av en ny fastighetsbildningslag (FBL).

För förrättningsverksamheten föreslås att det liksom f. n. skall finnas dels en basorganisation byggd på en distriktsindelning av hela landet med en förrättningsenhet för varje distrikt, dels specialenheter för vissa särskilda förrättnings typer, bl. a. jord- och skogsbruksförrättningar. För att tillgodose intresset av en god samverkan med bl. a. myndigheter verksamma inom plan- och byggnadsväsendet föreslås att specialenheter skall inrättas också för bebyggelseutveckling. För sådan enhet skall kommun som så önskar kunna vara huvudman. Varje förrättningsenhet skall ha tillräckligt förrättningsunderlag för att en förrättningslantmätare skall kunna sysselsättas praktiskt taget uteslutande med fastighetsbildningsverksamhet.

I propositionen förutsätts att upprättande av stornät och primärkartor samt annan sådan mättningsverksamhet liksom f. n. skall utföras av både

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 1 saml. Nr 188*

kommunala och statliga organ med skyldighet dock för statliga lantmäteriorgan att mot ersättning lämna kommun service i dessa hänseenden.

Fastighetsregistreringen skall enligt förslaget på sikt i princip ske länsvis med länsstyrelsen som register- och arkivmyndighet. Också vissa andra uppgifter som överlantmätaren har nu föreslås överförda på länsstyrelsen. För att tillgodose intresset av överlantmätarens medverkan i dessa frågor liksom i andra frågor som hör samman med den nya länsstyrelsens översiktliga planeringsuppgifter föreslås att överlantmätaren och länslantmäterikontoret inordnas i länsstyrelsen. Det förutsätts emellertid att överlantmätaren därvid skall ensam besluta i frågor som rör bl. a. ledningen av den lokala förrättningsorganisationen.

Lantmäteristyrelsen föreslås få en lekmanstyrelse.

Den nya organisationen förutsätts i huvudsak träda i kraft samtidigt med FBL, dvs. den 1 januari 1972.

Utdrag av protokollet över civilärenden hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 30 oktober 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Lundkvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *riktlinjer för omorganisation av lantmäteriverksamheten* och anför.

Inledning

Lantmäteriverksamheten omfattar i första hand uppgifter som avser fastighetsindelningen. Dessa uppgifter är främst fastighetsbildning och liknande åtgärder samt fastighetsregistrering. I lantmäteriverksamheten ingår vidare bl. a. dels åtskilliga tekniska arbetsuppgifter, med eller utan samband med fastighetsbildningen, dels insatser av både teknisk och annan natur på bebyggelseplaneringens område.

Flera för lantmäteriverksamheten betydelsefulla reformer har nyligen beslutats. Sålunda har bl. a. fattats beslut om ny fastighetsbildningslag (FBL) (prop. 1969: 128, 3LU 35, rskr 189) och om nytt fastighetsregister (prop. 1968: 1 bil. 4. A 12, 3LU 5, rskr 80). FBL avses träda i kraft den 1 januari 1972. Uppläggandet av det nya fastighetsregistret förbereds f. n. genom utrednings- och försöksverksamhet. Också fullföljandet av kommunindelningsreformen (prop. 1969: 103, KU 24, rskr 230) är av betydelse för organisationen av lantmäteriverksamheten. Bl. a. de nämnda reformerna förleder en översyn av organisationen.

*Utredningen rörande fastighetsbildnings- och mättningsväsendets organisation*¹, som tillkallades år 1966, har i oktober 1969 lämnat betänkandet *Nytt lantmäteri* (SOU 1969: 43), i vilket föreslås en genomgripande förändring av organisationen. I betänkandet föreslås också nya grunder för *taxesättningen inom lantmäteriverksamheten*.

¹ Ledamöter när betänkandet lämnades: landshövdingen Hjalmar Nilsson, ordförande, riksdagsmannen Erik Grebäck, förbundsdirektören Sven Järdler, överingenjören Lennart Linder-Aronson, kommunalrådet Gustaf Olsson, riksdagsmannen Bertil Petersson och överlantmätaren Nils Sjölin.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Svea hovrätt, Centralnämnden för fastighetsdata (CFD), statens avtalsverk, kammarkollegiet, statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket (RRV), riksarkivet, domänverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårdsverk, bostadsstyrelsen, statens planverk, lantmäteristyrelsen — efter hörande av samtliga överlantmätare utom en — rikets allmänna kartverk (RAK), länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Koppårbergs, Gävleborgs samt Norrbottens län — länsstyrelserna efter hörande av sammanlagt 92 kommuner inom länen — Föreningen för Sveriges häradshövdingar och stadsdomare, Hyresgästernas Riksförbund, Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsföreningars riksförbund (HSB), Landsorganisationen (LO), Riksförbundet Landsbygdens Folk (RLF), Skogsindustriernas Samarbetsutskott, Svenska Bankföreningen, Svenska Byggnadsentreprenörföreningen (SBEF), Svenska Kommunaltekniska Föreningen (SKTF), Svenska kommunförbundet, Svenska Riksbyggen, Svenska Sparbanksföreningen, Svenska Teknologföreningen (STF), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Sveriges Fastighetsägareförbund, Sveriges Kommunala Mätningsteknikers Förening, Sveriges Lantbruksförbund och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Remissinstanserna har bifogat yttranden, riksarkivet från landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Visby, Göteborg, Härnösand och Östersund samt Stockholms stadsarkiv, lantbruksstyrelsen från samtliga lantbruksnämnder, skogsstyrelsen från skogsvårdsstyrelserna i Södermanlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Västerbottens län, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands samt Göteborgs och Bohus län från länsarkitekterna i länen, länsstyrelsen i Kalmar län från Kalmar läns byggmästareförening och Södra Smålands stadshypoteksförening, länsstyrelsen i Kopparbergs län från samarbetsnämnderna för två kommunblock, länsstyrelsen i Gävleborgs län från länsbostadsnämnden samt LO från civilförvaltningens personalförbund, Lantmäteriets arkivförening och Samverkande Träfacken. Dessutom har överlantmätarna i vissa fall bifogat yttranden från distriktsenheter eller personal vid sådan enhet samt från 17 kommuner eller kommunblock vilkas yttranden inte ingetts i annan ordning.

Härutöver har yttranden avgetts av länsstyrelserna i Blekinge, Hallands och Västmanlands län — länsstyrelsen i Hallands län efter hörande av 3 kommuner — 64 kommuner eller kommunblock, styrelserna för Kronobergs och Kristianstads länsavdelningar av Svenska kommunförbundet, Lantmäteriets tjänstemannaförening, Statstjänstemannaförbundet, Skånska drätselkammareförbundet, Svenska arkitekters riksförbund (SAR), Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund (SVR), Svenska konsulterande ingen-

jörers förening (SKIF) och Sveriges lantmätareförening (SLF).

Slutligen har ingetts fem uttalanden och ett protokoll från sex konferenser som anordnats i Svenska kommunförbundets regi på olika orter i landet.

Nuvarande förhållanden

Lantmäteriverksamheten

Inledning

Den fasta egendomens indelning i rättsliga enheter — fastigheter — är av väsentlig betydelse från flera synpunkter. Sålunda är samhällets kontroll av markanvändningen anknuten till den officiella fastighetsindelningen. Vidare är till fastigheterna knutna privata rättigheter av olika slag såsom äganderätt, panträtt och nyttjanderätt. Åtgärder som avser fastighetsindelningen är föremål för reglering och offentlig kontroll. Ansvaret för åtgärderna ankommer på samhälleliga organ. Lantmäteriorganen — det statliga lantmäteriet och det kommunala mätningsväsendet — har härvidlag en väsentlig funktion. De utför de förrättningar genom vilka ändringar i den gällande fastighetsindelningen genomförs (*fastighetsbildning*) eller frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet avgörs (*fastighetsbestämning*) och svarar för registrering av fastigheterna (*fastighetsregistrering*). Till fastighetsbildningen kan räknas också skilda åtgärder som rör samverkan mellan fastigheter. I nämnda förrättningsåtgärder ingår åtskilliga tekniska uppgifter såsom uppmätning, kartframställning, utstakning o. d. Sådana uppgifter utförs också fristående från fastighetsbildning och fastighetsbestämning som service vid bl. a. bebyggelseplaneringen och betecknas då som *mätningssamverksamhet*. Lantmäteriorganen medverkar också i övrigt i viss utsträckning i den *fysiska planeringen*, t. ex. med att upprätta bebyggelseplaner.

Fastighetsbildning m. m.

Fastighetsbildning kan avse dels nybildning av fastigheter, dels ombildning av befintliga fastigheter. Dessa åtgärder är inte begränsade till frågor om fastigheternas avgränsning på marken utan kan också avse samverkan i skilda former mellan fastigheter t. ex. i fråga om tekniska anläggningar, vägar eller andra områden för gemensamt bruk.

Den helt övervägande delen av fastighetsbildningen regleras till dess FBL träder i kraft i följande lagar, nämligen lagen (1926:326) om delning av jord å landet (jorddelningslagen eller JDL), lagen (1926:336) om sammanläggning av fastigheter å landet (SML) och lagen (1917:269) om fastighetsbildning i stad (FBLS). Vid fastighetsbildningen skall beaktas såväl enskilda som allmänna intressen. De senare är i huvudsak av jord- eller planpolitisk art. På senare tid har ett starkt ökande allmänt intresse kommit att knyta sig till fritidsbebyggelse och naturvård. Tyngdpunkten i de

allmänna intressena är olika beroende på markens belägenhet och avsedda användning. Detta är bakgrunden till att de nämnda lagarna — vilka som framgår av namnen varit avsedda att tillämpas inom områden med olika bebyggelseförhållanden — företer vissa principiella skiljaktigheter.

Enligt JDL finns tre huvudtyper av fastighetsbildning, nämligen laga skifte, avstyckning och sammanläggning. Fastighetsbildningen sker genom en förrättning som i stora drag är utformad som ett judiciellt förfarande. Inom förrättningens ram förs förhandlingar mellan intressenterna, erforderliga utredningar verkställs samt enskilda och allmänna intressen vägs i förekommande fall inbördes och mot varandra. Inom planlagda områden skall fastighetsbildningsåtgärd, t. ex. avstyckning, föregås av en prövning av åtgärdens förenlighet med planbestämmelsernas syfte. Om det inom visst område har uppkommit tätbebyggelse eller om sådan kan väntas, skall det prövas om åtgärden medför olämplig tätbebyggelse eller motverkar en lämplig planläggning. För att bli giltig skall förrättningen fastställas. Fastställelseprövningen görs som regel av överlantmätaren. Överprövning av förrättningen kan — efter besvär — ske vid ägodelningsrätt, hovrätt och högsta domstolen.

Sammanläggning av fastigheter eller fastighetsdelar enligt SML sker genom ett förfarande hos ägodelningsdomaren i allmänhet sedan lantmätare utrett frågan om sammanläggningens lämplighet från fastighetsbildningssynpunkt enligt JDL:s bestämmelser. Hos ägodelningsdomaren prövas bl. a. att enskilda intressen — främst inteckningshavares — inte åsidosätts.

Större delen av fastighetsbildningen enligt FBLS sker inom stadsplane- lagda områden. Enligt 28 § byggnadslagen (1947: 385) (BL) skall byggnadskvarter inom stadsplan indelas till tomter. Normalt sker detta genom tomtindelning som är ett administrativt förfarande — jfr 31—32 §§ byggnadsstadgan (1959: 612) (BS). Tomtindelning skall, sedan förslag till indelning utställts, antas av byggnadsnämnden och fastställas av länsstyrelsen. Den genom fastställd tomtindelning administrativt bildade tomten blir emellertid i regel inte att anse som rättsligen bestående förrän den förts in i tomtboken. Införandet i tomtboken skall normalt föregås av mätning av ifrågavarande tomt och — om tomten bildas av två eller flera fastigheter eller delar av fastigheter — av sammanläggning. Fastighetsbildningen försiggår alltså vanligen i flera steg, nämligen stadsplan, tomtindelning, tomtmätning, sammanläggning och registrering.

För andra områden än sådana som tomtindelats tillämpas enligt FBLS bl. a. följande former för fastighetsbildning, nämligen avstyckning, laga skifte och ägoutbyte samt sammanläggning. Dessa fastighetsbildningsformer skiljer sig i princip inte från sina motsvarigheter i JDL resp. SML. I fråga om avstyckning enligt FBLS gäller dock som huvudregel att förrättning skall fastställas av länsstyrelsen och att överprövning av förrättningen —

efter besvär — kan ske hos regeringsrätten. Någon jordpolitisk prövning sker inte vid avstyckning enligt FBLS.

Bestämmelserna om tillämpningsområdena för JDL och SML resp. FBLS an knyter formellt till de skilda kommunbeteckningarna så att FBLS skall tillämpas i städer och de andra lagarna i övriga kommuner. Enligt FBLS skall dess bestämmelser dock i vissa fall tillämpas också utanför stad. FBLS:s regler om tomtmätning skall dessutom alltid tillämpas för tomtindelade område oavsett i vad för slags kommun det är beläget. Men bortsett från dessa undantag följer alltså tillämpningsområdena för de två lagkomplexen kommungränserna.

Ändringar i kommunindelningen har emellertid medfört att städer i stor utsträckning tillförts omfattande landsbygdsområden, dvs. områden där FBLS inte varit avsedd att tillämpas. Genom lagen (1948:96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad öppnades därför möjlighet att förordna att vad som var föreskrivet för landet om avstyckning och sammanläggning skulle gälla inom område, där FBLS annars var tillämplig. För sådant förordnande förutsattes att det var påkallat av hänsyn till jordbruket eller skogsbruket. Mot bakgrund av 1952 och 1962 års kommunindelningsreformer, som innebär att kommunerna i allt större utsträckning kommer att bestå av både tätort och landsbygd, har 1948 års lag ersatts av lagen (1964:783) med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m.m. Enligt sistnämnda lag skall ändring i kommunindelningen inte längre påverka tillämpningsområdena för skilda fastighetsbildningsregler. Beslut om ändring i sådant avseende fordras alltså numera i varje särskilt fall.

Utöver de nu behandlade fastighetsbildningslagarna finns åtskilliga lagar som reglerar andra former för fastighetsbildning eller som avser fastighetsbestämning och vilkas tillämpning kräver insatser av fastighetsbildningsorganen. Exempel härpå är lagen (1925:334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (ensittarlagen), lagen (1930:99) om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m.m., lagen (1952:152) om sammanföring av samfälld vägmärk och av järnvägsmark med angränsande fastighet m.m. (sammanföringslagen) samt lagen (1968:578) om erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning (legaliseringslagen). Exempel på betydelsefulla lagar inom områdena för fastighetsbestämning och fastighetssamverkan är lagen (1962:270) om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall (äganderättsutredningslagen eller ÄUL), lagen (1939:608) om enskilda vägar (EVL) och lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar m.m. (LGA).

Fastighetsregistrering m. m.

Den officiella fastighetsindelningen redovisas i fastighetsregistren. I desastas varje särskild fastighet upp under sin speciella beteckning. Registren

innehåller tillsammans med förrättningsarkiven betydelsefull information om fastigheterna. De ligger vidare till grund för bl. a. fastighetsböckerna i vilka beslut om lagfarter, inteckningar och andra inskrivningar förs in. Härigenom anknyts rättshandlingar och inskrivningar till den officiella fastighetsindelningen.

Även i fråga om fastighetsregistreringen finns f. n. två skilda system, *jordregister* och *fastighetsregister för stad* (i det följande kallat *stadsregister*). Om jordregister finns föreskrifter i förordningen (1908:74) angående jordregister. Bestämmelser om fastighetsregister för stad finns dels i FBLS, dels i förordningen (1917:281) med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad.

Jordregistret utgörs av ett skrivet register. Som komplement till detta förs enligt lantmäteristyrelsens anvisningar på ekonomiska kartan grundade fastighets- och bestämmelsekartor, som utvisar fastighetsindelningen samt områden för planer och bestämmelser av betydelse för fastighetsbildningen. Stadsregistret omfattar förutom ett skrivet register en registerkarta som utvisar fastighetsindelning och planlinjer.

På motsvarande sätt som gäller i fråga om fastighetsbildningslagstiftningen anknuter huvudreglerna om tillämpningsområde för bestämmelserna om jordregister resp. stadsregister till kommunbeteckningarna så att i princip stadsregister skall föras i stad och jordregister i övriga kommuner. På grund av särskilda förordnanden förs emellertid numera stadsregister i ett stort antal fall utanför stad och jordregister inom betydande områden av åtskilliga städer.

Mättningsverksamhet m. m.

Som tidigare sagts ingår i lantmäteriorganens befattning med fastighetsbildning och därmed sammanhängande verksamhet även arbetsmoment av teknisk natur. Lantmäteriorganen bistår också, fristående från fastighetsbildningsprocessen, med tekniska insatser liknande dem som ingår i fastighetsbildningen. De tekniska metoder som används är därvid principiellt desamma. Ibland kan därför de utförda åtgärderna i en process nyttiggöras även i en annan. De tekniska insatserna består huvudsakligen i att producera data om terränginnehåll i form av numeriska uppgifter eller grafiska bilder eller i att överföra information från ritningar, kartor och register till plan- och höjdlägen i terrängen.

All noggrann uppmätning av områden på jordytan för kartläggning eller andra tekniska ändamål utgår från system av punkter som markerats i terrängen och som läges- resp. höjdbestämts genom grundläggande geodetiska mätningar. Genom sådan mätning, s. k. stommätning, får man till stånd ett system av noggrant läges- och höjdbestämda punkter till vilket skilda mättningsföretag kan anslutas. Ofta består arbetet i att förtäta de

geodetiska riksnät för vilka RAK svarar. Behovet av stommätningssinsatser beror bl. a. på de krav på noggrannhet som ställs på lokala mätningar.

Bland betydelsefulla mätningstekniska uppgifter i anslutning till planerings- och byggnadsprocesserna kan nämnas upprättande av grundkartor för stads- och byggnadsplaner och s. k. nybyggnadskartor, utstakning av nybyggnad samt kontroll av byggnaders läge i samband med besiktningar m. m. Den nu nämnda verksamheten är reglerad i BS och i föreskrifter utfärdade av lantmäteristyrelsen.

Exempel på ytterligare tekniska uppgifter är utstakning av planlinjer och trafikanläggningar.

I många tätorter förekommer ett i en enhetlig bladindelning och med anslutning till stommätet upprättat kartverk, en primärkarta. På kartan redovisas fortlöpande mätningorganisationens kartläggningsarbeten. Primärkartan har en mycket mångsidig användning. Den kan bl. a. utgöra underlag för grundkartor.

Lantmäteriorganen medverkar i den fysiska planeringen — förutom genom att själva upprätta planer i vissa fall — i en del avsnitt av planarbetet. Sådan medverkan kan avse tillhandahållande av uppgifter av skilda slag och tekniska inventeringar, bedömningar i markanvändningsfrågor, fastighetsfrågor och ägostrukturfrågor samt fastighetsvärdering.

Fastighetsvärdering förekommer också i stor utsträckning som ett led i fastighetsbildningen. Också fristående härifrån lämnas service av lantmäteriorganen i fastighetsvärderingsfrågor, t. ex. i samband med expropriation och taxering.

Organisation

Arbetsfördelning mellan statliga och kommunala organ m. m.

Fastighetsbildningsförrättning utförs antingen av det statliga lantmäteriet eller av kommunalt organ eller av person som på framställning av kommun förordnats till förrättningsman. Möjligheten att använda den ena eller den andra lösningen regleras i första hand genom kompetensföreskrifter i fastighetsbildningslagarna.

Enligt JDL (2 kap. 1 §, 19 kap. 5 § och 20 kap. 6 §) handläggs ärende angående förrättning av vederbörande distriktslantmätare, dvs. chefen för det statliga lantmäteridistrikt inom vilket förrättningen skall utföras. Med stöd av instruktionen (1965: 794) för lantmäteristyrelsen och lantmäteristaten (lantmäteriinstruktionen) kan dock lantmäteristyrelsen eller överlantmätaren förordna att förrättningsärende i stället skall handläggas av chef för annat distrikt eller av chef för s. k. specialenhet, dvs. statlig organisationsenhet utanför distriktsorganisationen. Ärende kan också flyttas över på annan lantmätare än enhetschef. Inom enheterna kan vidare förekomma intern delegation så att distriktslantmätare eller chef för specialenhet får

uppdra åt underställd lantmätare att utföra förrättning enligt JDL. Utredning enligt SML om sammanläggnings lämplighet från fastighetsbildnings-synpunkt skall göras av lantmätare, varmed i princip förstås person som är anställd inom det statliga lantmåteriet som lantmätare. För sådan anställning krävs s. k. lantmåteriexamen vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH) eller, sedan år 1952, civilingenjörsexamen vid KTH:s sektion för lantmåleri.

Förrättning enligt JDL utförs alltså inom den statliga organisationen. Under viss förutsättning kan dock lantmåteristyrelsen förordna person med behörighet som mättningsman i stad (kommun) att i distriktslantmätarens ställe verkställa avstyckning enligt JDL. Bestämmelserna härom, som finns i kungörelsen (1951:361) angående utseende av annan än i lantmåteriväsendet anställd lantmätare att i distriktslantmätarens ställe utföra vissa på denna ankommande förrättningar m. m., innebär att sådant förordnande i huvudsak får avse avstyckning inom vissa planlagda områden för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell eller kommunikationsteknisk anläggning eller liknande ändamål.

Enligt FBLS skall tomtmätning och avstyckning verkställas av mättningsman som är anställd i kommunens tjänst (2 kap. 2 § och 5 kap. 2 § FBLS). Finns inte sådan förordnar länsstyrelsen någon som är behörig att inneha sådan tjänst att tills vidare utföra sådana förrättningar i kommunen. I fråga om gränsbestämningar enligt 2 kap. FBLS gäller i vissa fall i stället JDL:s regler. Behörig att inneha tjänst som mättningsman i stad (kommun) är, förutom den som avlagt lantmåteriexamen eller civilingenjörsexamen vid KTH:s lantmåterisektion, civilingenjör utbildad vid teknisk högskolas sektion för väg- och vattenbyggnad. Härutöver krävs för behörighet minst två års väl vitsordad praktisk verksamhet inom fastighetsbildningsväsendet under sakkunnig ledning. Kungl. Maj:t kan medge den som ej uppfyller fordringarna behörighet som mättningsman i stad (kommun).

Övriga förrättningar enligt FBLS — laga skifte och ägoutbyte — verkställs av vederbörande distriktslantmätare eller — efter bemyndigande av Kungl. Maj:t — av mättningsman anställd i kommunens tjänst (6 kap. 2 och 12 §§ FBLS). Berör förrättningen mark som inte är avsedd för jordbruk eller skogsbruk behövs dock i vissa fall inte sådant bemyndigande för kommunens mättningsman.

Förslag till tomtindelning skall enligt 34 § 1 mom. BS upprättas av person med kompetens som mättningsman i stad.

Förrättning enligt de övriga i det föregående nämnda fastighetsbildningslagarna handläggs i allmänhet av person som fått särskilt förordnande därtill, varvid gäller vissa behörighetskrav för att motta förordnandet. Dessa krav anknyter i stort sett till behörighetskraven i JDL resp. FBLS. Behörig att motta förordnande att verkställa förrättning är sålunda, inom område där JDL är tillämplig distriktslantmätare eller annan lantmätare och inom område där FBLS är tillämplig mättningsman i stad (kommun). Vad

som nu sagts gäller i princip ensittarlagen, sammanföringslagen, legaliseringslagen och LGA, medan förordnande enligt lagen om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m. och enligt ÄUL på grund av uttrycklig bestämmelse eller enligt praxis meddelas tjänsteman i det statliga lantmäteriet.

Jordregistret förs av överlantmätaren i varje län.

Stadsregistret förs i stad av registerförare som förordnats av länsstyrelsen. Vanligtvis utses här till stadens mättningsman eller, om sådan inte finns, distriktslantmätaren. För stadsregisterområde inom annan kommun än stad är överlantmätaren registerförare, om inte kommunen förklarat sig villig att bekosta registerföringen. I sådant fall gäller reglerna för stad. Bestämmelserna härom finns i 7 kap. 4, 17 och 19 §§ FBL.

Beträffande mättningsverksamheten gäller i allmänhet inte motsvarande områdesbundna kompetenskrav. Dock skall t. ex. fastighetsförteckning till grundkarta för stads- och byggnadsplan vara bestyrkt av person med behörighet att vara mättningsman i stad eller av ortens registerförare.

Det statliga lantmäteriet

Det statliga lantmäteriet har fått sin nuvarande organisation genom beslut av 1960 års riksdag (prop. 1960: 74, JoU 19, rskr 212).

Lantmäteriet är organiserat i tre led, nämligen en central myndighet, lantmäteristyrelsen, länslantmäterikontoren som förestås av överlantmätare (ett organ i varje län) samt förrättningsorganisationen (lantmäteridistrikt och specialenheter). Länslantmäterikontoren och förrättningsorganisationen bildar tillsammans lantmäteristaten. Huvuddragen i organisationen framgår av lantmäteriinstruktionen.

Chef för lantmäteristyrelsen är en generaldirektör. Styrelsen består av en utvecklingsenhet under ledning av en teknisk direktör samt fyra byråer, nämligen administrativa byrån, landsbygdsbyrån, stadsbyrån och utredningsbyrån, var och en under ledning av en överingenjör. I styrelsen ingår vidare en från byråindelningen fristående mätningsteknisk avdelning, som förestås av en avdelningsdirektör. Vidare finns en avdelningsdirektör med stabsuppgifter direkt underställd verkschefen.

Enligt 2 § lantmäteriinstruktionen är styrelsen central förvaltningsmyndighet för ärenden om fastighetsbildning på landet, om lantmäteriväsendet i övrigt, om mättningsväsendet enligt de för stad gällande föreskrifterna samt om fastighetsregister, allt i den mån sådana ärenden ej ankommer på annan myndighet. Det åligger vidare styrelsen att leda och ha tillsyn över lantmäteriväsendets arbete med uppläggandet av ett nytt fastighetsregister samt utöva beslutsfunktioner enligt registeruppläggningskungörelsen (1968: 379).

Centralnämnden för fastighetsdata (CFD) har bl. a. till uppgift att fortsätta det utredningsarbete rörande det nya fastighetsregister som tidigare

bedrivits av fastighetsregisterutredningen och att genomföra fastighetsregisterreformen i den mån detta ej ankommer på lantmäteriväsendet. Nämn- den består av ordförande och 6 ledamöter. Teknische direktören i lantmäteristyrelsen är nämndens ordförande. Personalen vid nämnden uppgår till cirka 70 personer, främst lantmätare, ingenjörer, systemmän, programmerare och kontorspersonal. Viss personalgemenskap förekommer med lantmäteriet.

Överlantmätaren är i administrativt avseende förman för lantmäteripersonalen i länet. Han skall leda och öva tillsyn över lantmäteriväsendet i länet och därvid ta initiativ till och medverka i planering och andra åtgärder som är ägnade att främja en ändamålsenlig fastighetsindelning och en effektivt bedriven lantmäteriverksamhet. Han skall verka för att fastighetsbildningen samordnas med de åtgärder som på angränsande områden planläggs och utförs genom andra myndigheter och organ och medverka i arbetet för en ändamålsenlig lokalisering och planläggning av bebyggelsen samt för jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering. Vidare skall överlantmätaren bestämma i vilken turordning ärenden skall handläggas, särskilt med hänsyn till angelägna investeringsprojekt i samhällsbyggandet eller verksamheten i fråga om jordbrukets och skogsbrukets rationalisering (26—28 §§ lantmäteriinstruktionen).

På anmodan av offentlig myndighet åligger det överlantmätaren att verkställa utredningar och avge utlåtanden i ärenden som handläggs hos myndigheten. Överlantmätaren är skyldig att delta i handläggningen i länsstyrelsen och lantbruksnämnden av ärenden inom hans verksamhetsområde. Han ingår som ledamot i lantbruksnämndens strukturdelegation. Det åligger vidare överlantmätaren att som sakkunnig biträda ägodelningsrätt eller annan domstol.

Som tidigare nämnts skall fastighetsbildningsförrättningar enligt JDL och vissa andra förrättningar underställas överlantmätaren för fastställelseprövning. Överlantmätaren skall därvid övervaka att fastighetsbildningen sker under beaktande av allmänna intressen, särskilt sådana av jord- och planpolitisk art, samt verka för en i rättsligt hänseende lämplig utformning av förrättningsavgörandena och för likformighet i redovisningen av förrättningsresultaten. Överlantmätaren har klagorätt beträffande ägodelningsrätts och hovrätts beslut att fastställa jorddelningsförrättning eller eljest tillåta jorddelning.

Det åligger överlantmätaren att tillhandahålla sådana uppgifter rörande fastighetsindelningen som är av intresse för andra myndigheters verksamhet. Överlantmätaren — som enligt vad som tidigare sagts för jordregistret och i vissa fall stadsregister — skall enligt lantmäteristyrelsens anvisningar som komplement till jordregistret låta upprätta och fortlöpande aktualisera översiktskartor, som utvisar fastighetsindelningen i länet samt områden

inom vilka planer och särskilda bestämmelser bör beaktas vid fastighetsbildningen.

De större lantmäterikontoren har organiserats i sektioner för bl. a. jord- och skogsbruksfrågor samt plan- och värderingsfrågor resp. — i fem län — för tekniska frågor. De tekniska sektionerna lämnar tillsammans med lantmäteristyrelsens mätningstekniska avdelning geodetisk och fotogrammetrisk service till organisationsenheterna inom vissa med hänsyn till storlek och arbetsuppgifter lämpade områden, omfattande två eller flera län.

För uppgifter i samband med uppläggande av ett nytt fastighetsregister är vid länslantmäterikontoren f. n. avdelade ett 75-tal personer.

Lantmäteriets förrättningsorganisation består av distriktsenheter och specialenheter. Hela landet är indelat i lantmäteridistrikt. För varje distrikt finns en distriktsenhet med en distriktslantmätare som chef. Specialenhets verksamhetsområde är oberoende av distriktsindelningen.

Grunderna för indelningen i lantmäteridistrikt bestämdes genom 1960 års beslut om lantmäteriväsendets organisation. Föredragande departementschefen pekade i prop. 1960: 74 (s. 122) på de skilda faktorer som borde påverka distriktsindelningen. Sådana faktorer var reseavstånd, allmänhetens krav på god service och behovet av kontakt med kommunerna. Dessa betecknades som begränsande faktorer i strävandena att skapa större enheter. Rent arbetsorganisatoriska synpunkter talade emellertid för att antalet distrikt inte blev alltför stort. Vid en sammanvägning av dessa synpunkter fann departementschefen att antalet distrikt — som vid tillfället var 148 — borde bestämmas till högst 110. Med hänsyn till den betydande rationaliseringseffekt som kan uppnås vid en koncentration av arbetskraften borde antalet distrikt inte på sikt läggas fast vid sistnämnda tal. Förutsättningarna för att i ytterligare någon mån göra ändamålsenliga omföringar av distrikt och personalresurser borde fortlöpande iakttas. Denna ståndpunkt godtogs av riksdagen. Distriktsindelningen — som är närmare reglerad genom kungörelsen (1960: 556) angående indelningen av riket i lantmäteridistrikt — har varit oförändrad sedan år 1960.

Specialenheter bildas i mån av behov och tillgång på personal genom beslut av lantmäteristyrelsen. Specialenhets verksamhetsområde och arbetsuppgifter bestäms av styrelsen eller efter dess bemyndigande av överlantmätaren. Ankommer förrättning eller grupp av förrättningar enligt lantmäteristyrelsens bestämmanden på specialenhet, befrias distriktsenheten från ansvar för uppgiften. Enligt 20 § lantmäteriinstruktionen bildas specialenheter främst för fastighetsreglering som fordras för jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering eller för större vägbyggnadsföretag. I undantagsfall kan specialenhet inrättas även för koncentrerade insatser för lösande av bebyggelseproblem. F. n. finns 31 specialenheter.

Det åligger distriktslantmätaren att enligt bestämmelser i fastighetsbildningslagstiftningen eller på grund av förordnande meddelat enligt sådan bestämmelse utföra fastighetsbildningsförrättning. Som framgått av det förut sagda kan handläggningen flyttas över antingen på chef för specialenhet eller på annan lantmätare utanför distriktsenheten eller — genom intern delegation — på annan lantmätare inom distriktsenheten. Chef för distriktsenhet resp. specialenhet är vidare enligt 28 § lantmäteriinstruktionen skyldig att motta förordnande enligt 2 kap. 2 § FBLS att verkställa tomtmätning och enligt 5 kap. 2 § FBLS att verkställa avstyckning av område som inte ingår i tomtindelning samt att upprätta förslag till tomtindelning. Avser verksamheten stad gäller skyldigheten bara i den mån lantmäteristyrelsen eller, efter styrelsens bemyndigande, överlantmätaren medger det.

Bland mätningstekniska uppgifter för chef för organisationsenhet — dvs antingen distriktsenhet eller specialenhet — kan nämnas att upprätta primärkarta och grundkarta för byggnadsplan, stadsplan eller generalplan, att göra mätnings- och utstakningsarbeten samt att upprätta kartor och beskrivningar som grundar sig på sådana arbeten. Handhar enhetschef fastighetsbildningsverksamheten enligt FBLS för kommun, sköter enheten också stornät och mätningsarkiv för kommunen. Skyldighet för enhetschefen att utföra de nu nämnda uppgifterna föreligger dock bara i den mån arbetsförhållandena medger det och, i fråga om uppdrag inom stad, lantmäteristyrelsen eller, efter styrelsens bemyndigande överlantmätaren lämnar tillstånd.

I fråga om bebyggelseplaneringen ankommer på chef för organisationsenhet dels att på uppdrag av statlig eller kommunal myndighet upprätta förslag till byggnadsplan i vissa fall när planarbetet inte är av större omfattning, dels att inom sitt verksamhetsområde i andra fall upprätta förslag till byggnadsplan, generalplan eller ändrad stadsplan. Är planarbetet av större omfattning medverkar enheten bara i den mån arbetsförhållandena medger det och, i fråga om uppdrag inom stad, lantmäteristyrelsen eller, efter styrelsens bemyndigande, överlantmätaren lämnar medgivande därtill (28 och 29 §§ lantmäteriinstruktionen).

Härutöver anges i 28 § lantmäteriinstruktionen vissa allmänna åligganden inom skilda verksamhetsområden för chef för organisationsenhet, nämligen bl. a. att uppmärksamt följa utvecklingen av de förhållanden som har samband med verksamheten och ta initiativ till åtgärder som kan främja en ändamålsenlig fastighetsindelning, verka för samordning av fastighetsbildningen med andra myndigheters åtgärder på angränsande områden och tillse att samråd med dessa myndigheter kommer till stånd, verka för rådgivning och upplysning i syfte att främja jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering och medverka i planläggning på detta område, att biträda domstol och annan myndighet som sakkunnig samt att tillhandagå kommuner och enskilda med råd och upplysningar i ämne som tillhör organisationsenhetens arbetsområde.

Liksom i fråga om förrättningsverksamheten får chef för organisationsenhet överlämna sådana uppgifter som nu har nämnts åt honom underställd personal. Göromål som enligt gällande bestämmelser är förbehållna lantmätare får dock anförtros endast åt lantmätare.

Verksamheten inom lantmäteriets förrättningsorganisation består till omkring 3/4 av förrättningsverksamhet och till 1/4 av annan verksamhet. Av de totala personalresurserna disponeras ungefär 1/4 för jord- och skogsbruksärenden, 1/4 för ärenden inom fritidssektorn och 1/2 för övriga ärenden, främst tätortsutveckling.

År 1969 avslutades 17 000 avstyckningar, 2 500 tomtmätningar, 5 600 övriga förrättningar, 900 tomtindelningar och 13 000 andra uppdrag. Genom förrättningarna bildades omkring 43 000 nya fastigheter, varav ca 1 700 jord- eller skogsbruksfastigheter och ca 18 000 fritidsfastigheter. Under året avslutade fastighetsrationaliseringsföretag hade berört en areal av 54 700 hektar. Inom ramen för handläggningen av sådana förrättningar värderades 54 500 hektar skogsmark. Under samma år upprättades 335 grundkartor för stads- eller byggnadsplaner, berörande en areal av 34 200 hektar, och 143 förslag till stads- eller byggnadsplaner om sammanlagt 2 520 hektar.

Fastighetsregister för stad förs av tjänsteman tillhörande lantmäteriet inom 123 områden, varav 23 städer.

Lantmäteriets personal utgörs i huvudsak av lantmätare, mätningssingenjörer, karttekniker och kontorspersonal. Därutöver finns personal med annan utbildning, bl. a. jägmästare, skogsmästare, jurister och vägmästare. Hos styrelsen finns även annan expertis företrädd.

Personalen uppgår till totalt omkring 2 000 personer, varav ca 170 i lantmäteristyrelsen, ca 430 vid länslantmäterikontoren och ca 1 400 i förrättningsorganisationen. Antalet lantmätare är ungefär 420.

Det kommunala mätningsväsendet

Som framgår av det tidigare anförda förutsätts i fastighetsbildningslagstiftningen att i stad (kommun) kan finnas anställd mätningssman. Om sådan finns, ankommer det enligt bestämmelser i fastighetsbildningslagstiftningen eller på grund av förordnande enligt sådan bestämmelse på honom att utföra vissa fastighetsbildningsförrättningar. Person som har samma behörighet som krävs för att vara mätningssman i stad kan, som likaledes tidigare utvecklats, särskilt förordnas att handlägga en mer begränsad grupp av förrättningar.

Hos kommunen anställda mätningssmän betecknas i allmänhet stadsingenjörer och är chefer för särskilda organisationsenheter inom kommunen — stadsingenjörskontor — vilka brukar vara organisatoriskt inordnade under byggnadsnämnden. Stadsingenjörskontor finns i cirka 120 kommuner. Stadsingenjörernas arbetsuppgifter växlar från kommun till kommun men

består i allmänhet i att — förutom att verkställa de fastighetsbildningsförrättningar han är behörig att handlägga — dels upprätta förslag till tomtindelning, dels svara för de tekniska uppgifter — framställning av triangelnät o. d., kartframställning, utstakning, lägesbesiktning m. m. — som hör till mättningsverksamheten, dels medverka i bebyggelseplaneringen genom att själv upprätta planer eller ta initiativ eller lämna biträde i planfrågor, dels lämna allmänheten råd och upplysningar i fastighetsbildningsfrågor, dels företräda kommunen i ärenden om fastighetsbildning utanför stadsingenjörens eget kompetensområde samt biträda staden i andra fastighetsrättsliga frågor t. ex. vid köp eller försäljning av fastighet eller vid upprättande av exploateringskalkyler. I flera kommuner är tjänsten som stadsingenjör kombinerad med andra uppgifter, t. ex. att vara byggnadschef. Stadsingenjörstjänster med renodlad inriktning på lantmåteriverksamhet — vari inräknas förrättningsverksamhet, mättningsverksamhet och planuppgifter — finns i cirka 85 kommuner.

Inom områden med stadsregister är stadsingenjören normalt även anförd trodd uppgiften att vara registerförare.

I kommuner där FBLS är tillämplig men kommun inte har egen mättningsman anställd förordnas normalt tjänstemän i det statliga lantmåteriet — i allmänhet distriktslantmätaren — som mättningsmän. I vissa fall ställer därvid kommunen teknisk personal till förfogande. I ca 20 kommuner finns för sådant ändamål tekniska kontor som leds av distriktslantmätaren.

Särskilt förordnade mättningsmän som inte tillhör det statliga lantmåteriet finns i omkring 30 kommuner. De utför i växlande grad arbetsuppgifter av de slag som nämnts i det föregående.

I fråga om tillsynen över kommunala mättningsmän — både sådana som är anställda i kommunal tjänst och sådana som anlitas i andra former — gäller kungörelsen (1936:367) med vissa föreskrifter om mättningsväsendet och fastighetsregisterväsendet i rikets städer (omtryckt 1966:101, ändrad senast 1968:707). Enligt 1 § 1 och 2 mom. ankommer det statliga överinseendet över stads (kommuns) mättningsväsen på lantmåteristyrelsen medan den närmare tillsynen utövas av byggnadsnämnden. Tillsynen över fastighetsregisterväsendet ankommer på lantmåteristyrelsen och länsstyrelsen.

Lantmåteristyrelsen skall enligt 2 § nämnda kungörelse bl. a. genom inspektion övervaka tillämpningen av ifrågavarande fastighetsbildningslagar, utfärda allmänna anvisningar till vägledning vid förrättningar enligt dessa lagar, meddela råd och upplysningar samt utlåtanden i frågor rörande mättningsväsendet samt på framställning av byggnadsnämnd upprätta program för triangelmätning och därmed sammanhängande grundläggande kartläggning av stads område och utöva kontroll över sådana mättnings- och kartläggningsarbeten. Likartade uppgifter ankommer enligt 9 § på lantmä-

teristytelsen också i fråga om fastighetsregisterväsendet.

Det åligger byggnadsnämnden särskilt att övervaka bl. a. att mättningsväsendet är organiserat på ett tillfredsställande sätt, att mättningsman fullgör sina åligganden väl och att förrättningar och mätningar sker utan onödigt dröjsmål och i enlighet med gällande föreskrifter.

Verksamheten inom de kommunala organisationsenheterna är praktiskt taget helt inriktad på tätortsutveckling. Statistik motsvarande den som redovisats för lantmäteriets förrättningsorganisation finns ej tillgänglig mer än för viss del av verksamheten. Av icke statliga förrättningsmän verkställdes år 1969 4 300 avstyckningar, 14 800 tomtmätningar, 1 400 övriga förrättningar och 3 100 tomtindelningar. På grund av skillnader i planförhållanden m. m. kan emellertid de redovisade siffrorna inte utan vidare jämföras med motsvarande för det statliga lantmäteriet.

Som grovt överslag kan anges att personalinsatserna vid enheterna till 30 % är insatta för fastighetsbildningsverksamhet och till 5 % för fastighetsregistrering. Härtill kommer uppgifter som föränleds av uppläggande av nytt fastighetsregister.

Fastighetsregister förs av kommunal tjänsteman i 113 orter, varav 109 städer.

Den totala personalen inom det kommunala mättningsväsendet uppgår till drygt 2 500 anställda, varav ca 160 civilingenjörer, ca 630 ingenjörer, ca 760 kartritare och ca 950 mättningsförmän eller mättningsbiträden. Ca 100 av civilingenjörerna har genomgått lantmätarutbildning.

Pågående reformarbete m. m.

Den föregående framställningen har visat att två skilda system tillämpas för fastighetsbildning och fastighetsregistrering och att dessa system anknyter till de skilda kommunbeteckningarna. Denna ordning tillkom under en tid då uppdelningen av landets kommuner i städer och landskommuner sammanföll med faktiska strukturella skillnader mellan betydande tätorter å ena sidan och ren landsbygd eller smärre tätorter med kringliggande landsbygd å andra sidan. En fortgående utjämning av dessa skillnader har, som redan framhållits, föränlett lagstiftning som möjliggjort tillämpning av stadssystemet i landskommuner och landsbygdssystemet i städer. Uppdelningen av lantmäterioorganisationen i en statlig och en kommunal del, vilken till stor del bygger på uppdelningen i skilda system för fastighetsbildning och fastighetsregistrering, har till följd härav kommit att alltmer förlora anknytningen till kommungränserna.

Den strukturella utjämningen mellan kommunerna fullföljs genom den inledningsvis omnämnda kommunindelningsreformen, vilken kommer att vara genomförd den 1 januari 1974. En grundläggande princip för reformen är att de nya kommunerna såvitt möjligt skall utgöras av närings-

geografiskt sammanhängande regioner. Det innebär att kommunerna i allmänhet kommer att utgöras av en centralort — i åtskilliga fall en stad — och från näringsgeografisk synpunkt avgränsade områden kring denna. En följd av reformen är statsmakternas nyligen fattade beslut om införande av en enhetlig kommunbeteckning (prop. 1969: 63, KU 49, rskr 407). Genom beslutet utmönstras fr. o. m. den 1 januari 1971 nuvarande skilda kommunbeteckningar ur kommunallagstiftningen och ersätts med den enhetliga beteckningen kommun. Föreskrift i lag eller annan författning om stad skall enligt lagen (1969: 380) om införande av enhetlig kommunbeteckning därefter avse kommun som består av område vilket vid utgången av år 1970 utgjorde stad och kommun i vilken sådant område ingår, om inte Kungl. Maj:t förordnar annat i ärende om kommunindelning.

När kommunindelingsreformen är genomförd den 1 januari 1974 skulle — under förutsättning att nuvarande geografiska arbetsfördelning mellan statliga och kommunala lantmäteriorgan skulle bestå — fastighetsbildningen komma att ombesörjas av, i nära hälften av kommunerna såväl kommunala som statliga lantmäteriorgan, i sju av kommunerna enbart kommunala organ och i återstoden enbart statliga organ.

Utjämnningen av de strukturella skillnaderna mellan skilda kommuntyper var ett av motiven för den översyn av fastighetsbildningslagstiftningen som lett fram till de inledningsvis omnämnda besluten om ny fastighetsbildningslag (FBL) och nytt fastighetsregister. Med de nämnda reformerna sammanhänger införandet av lagen (1969: 246) om fastighetsdomstol, den beslutade propositionen med förslag till ny jordabalk (prop. 1970: 20) och beslutet om ADB inom inskrivningsväsendet (prop. 1970: 1 bil. 4, 3LU 8, rskr 96).

Genom den nya jordabalken och FBL har en konsekvent samordning mellan de allmänna civilrättsliga och inskrivningsrättsliga reglerna å ena sidan och fastighetsbildningslagstiftningen å andra sidan skett. Bristen på överensstämmelse mellan köpeavtals rättsverkningar och de normer för fastighetsbildning som med hänsyn till allmänna intressen uppställts inom fastighetsbildningslagstiftningen har därmed undanröjts. I jordabalken har intagits bestämmelser som innebär att förvärv av område av fastighet är giltigt endast under förutsättning att fastighetsbildning kan ske i överensstämmelse med förvärvet genom förrättning som sökts inom sex månader. Förvärv av område av fastighet genom bodelning, arvsifte eller associationsrättsligt fång får enligt särskilda bestämmelser över huvud taget inte ske. I en sådan situation måste därför fastighetsbildning ske innan ett förvärv kan komma till stånd.

De nyss nämnda reglerna har ansetts så angelägna att de tagits upp till separat genomförande i lagen (1968: 579) med vissa bestämmelser om förvärv av område av fastighet. Denna lag har trätt i kraft den 1 januari 1969. Genom legaliseringslagen som trädde i kraft samtidigt kan tidigare privat jorddelning i stor utsträckning erkännas som fastighetsbildning.

FBL innebär genomgripande ändringar i de nuvarande bestämmelserna om fastighetsbildning. Lagstiftningen är enhetlig för land och stad och ersätter således bl. a. både JDL, SML och FBLS.

Antalet förrättningsformer minskas. Alla åtgärder som har till syfte att förändra en fastighets struktur i något avseende oavsett om de avser fastigheternas enskilda mark eller samfälligheter eller servitut sammanförs till ett institut, fastighetsreglering. Vid fastighetsreglering kan fastighet eller del av fastighet inlösas. Nybildning av fastighet kan ske i tre former, nämligen avstyckning, klyvning och sammanläggning. Klyvning ersätter sådana former av laga skifte som inte ersätts av fastighetsreglering. I fråga om klyvning och avstyckning innebär FBL inte några mer betydelsefulla ändringar. I fråga om sammanläggning införs den nyheten att fråga om sådan åtgärd liksom andra fastighetsbildningsfrågor skall prövas vid förrättning. Som ett särskilt led i förfarandet ingår en sakrättslig prövning av inskrivningsdomaren.

De nya formerna för fastighetsbildning skall gälla både i tätorter och glesbygder. Den fastighetsbildande verkan som stadsplan och tomtindelning har f. n. kommer att försvinna. Servituts- och samfällighetsbildning skall kunna ske i vidgad omfattning inom städer och stadsliknande samhällen. Detta blir av betydelse bl. a. när det gäller att bereda utrymme för gemensamhetsanläggningar av olika slag. Möjlighet öppnas bl. a. att vid fastighetsreglering utföra tekniska anläggningar.

För alla slags fastighetsbildande åtgärder gäller enligt förslaget enhetliga villkor för åtgärdernas tillåtlighet från allmän synpunkt. Lagen upptar endast mycket allmänt hållna regler i detta avseende, vilka skall garantera samordning med fastlagda riktlinjer för jordpolitik och, i förekommande fall, med planer och andra särskilda bestämmelser för bebyggelsen och markanvändningen. Reglerna är utformade så att de skall medge stor följsamhet till utvecklingen på olika områden.

Fråga om fastighetsbildning skall alltid prövas vid förrättning. Initiativ till förrättning kan tas av, förutom enskild sakägare, byggnadsnämnden, om fråga är om fastighetsreglering inom område där tätbebyggelse finns eller är att vänta inom en nära framtid, samt av länsstyrelse, överlantmätare och lantbruksnämnd, om fråga är om fastighetsreglering som är av större allmän betydelse.

Fastighetsbildningsförrättning får liksom enligt JDL karaktären av ett judiciellt förfarande. Den handläggande myndigheten, som kallas fastighetsbildningsmyndighet, är liksom f. n. en förrättningslantmätare, i vissa fall biträdd av gode män. En strävan har varit att förenkla förfarandet vid fastighetsbildning. Lagen öppnar möjligheter att dela upp förrättningsarbetet i etapper så att arbetskrävande och dyrbara åtgärder inte utförs förrän man fått garantier för att de verkligen blir till nytta. Förrättning får vidare företas utan sammanträde med sakägarna om stridiga intressen inte finns.

Inom ramen för fastighetsbildningsförrättning skall prövas åtskilliga

rättsliga frågor som enligt nu gällande lagstiftning skall hänskjutas till ägodelningsrätten. Det är fallet också i fråga om det institut som skall finnas utöver de egentliga fastighetsbildningsinstituterna för prövning i första hand av gällande fastighetsindelningens beskaffenhet. Institutet kallas fastighetsbestämning.

Den nuvarande fastställelseprövningen slopas genom FBL. För att det allmännas intressen skall kunna tillvaratas på ett tillfredsställande sätt har i stället fullföljdsrätt tillerkänts — utöver sakägare — också vissa myndigheter, nämligen överlantmätaren, länsstyrelsen och lantbruksnämnden samt i fråga om områden där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, byggnadsnämnden. Inom vissa planområden har byggnadsnämnden ensam klagorätt. Överinstans över fastighetsbildningsmyndighet är fastighetsdomstolen. Från denna kan talan föras vidare till hovrätt och högsta domstolen.

Fastighetsbildning och fastighetsbestämning är fullbordade, när uppgiften om åtgärden förts in i fastighetsregistret. Fastighetsregistreringen ankommer på fastighetsregistermyndighet. Finner fastighetsregistermyndigheten att uppgift om fastighetsbildning eller fastighetsbestämning inte kan föras in i registret på grund av fel eller oklarhet i förrättningen, kan myndigheten söka rättelse hos fastighetsdomstolen. Detsamma gäller om myndigheten finner förrättningen vara behäftad med vissa andra grövre fel.

FBL förutsätter en territoriell indelning av landet i verksamhetsområden för fastighetsbildningsmyndigheterna. Detta utesluter inte att det dessutom kan finnas enheter med funktionellt avgränsad kompetens.

Arbetet med tillämpningsförfattningar till FBL pågår f. n. inom civildepartementet.

Beslutet om införandet av ett nytt fastighetsregister innebär bl. a. att ett enhetligt sådant register skall föras för hela landet. Registret skall föras på en central dataanläggning. Ett särskilt kartverk skall höra till registret. Fastigheterna skall lägesredovisas genom koordinater i ett för landet gemensamt system. Kommunerna blir registerområden i det nya registret. Ett nytt beteckningssystem införs vilket innebär att fastigheterna identifieras med ett traktnamn och ett registernummer bestående av två sifferkombinationer.

I övrigt är det nya fastighetsregistret inte slutgiltigt utformat. Det fortsatta utredningsarbetet inom området bedrivs, som nämnts tidigare, av CFD. Viss försöksverksamhet rörande registret har igångsatts inom Uppsala län och beräknas pågå under hela 1970. Samtidigt pågår hos landets registerförare förberedelser för övergång till det nya registret. Förberedelserna avser bl. a. införandet av det enhetliga beteckningssystemet.

Det nya registret torde komma att innehålla mer information än tidigare register. Registret kommer att tillhandahålla data som kan behövas på olika administrativa nivåer alltifrån sådana data som behövs för lokal verksam-

het såsom fastighetsbildning o. d. till data för planeringen på regional nivå och riksplanering. Uppgifterna kan genom koordinatregistreringen redovisas för lämpligt valda enheter eller områden. Detta medför betydligt ökade möjligheter att nyttiggöra registrets informationsinnehåll.

Ett förslag om redovisning av byggdata i registret har nyligen remissbehandlats (Ju stencil 1969: 32). Förslag om redovisning av plandata är under utarbetande.

Beslutet om införande av ADB inom inskrivningsväsendet innebär att ett register skall föras på en central dataanläggning. I princip skall finnas endast en inskrivningsmyndighet i varje län.

Genom beslut vid 1969 års vårriksdag har lagts fast riktlinjer för en partiell omorganisation av den statliga länsförvaltningen (prop. 1970: 103, SU 132, KU 34, rskr 248 och 308). Reformen innebär att den nya länsstyrelsen får som en huvuduppgift att leda och samordna den samhällsplanering som bedrivs inom den statliga länsförvaltningen. I planeringsfrågor av regionalpolitisk betydelse som f. n. handläggs av vissa andra länsorgan övertar länsstyrelsen beslutanderätten. Länsarkitektkontoret inordnas i länsstyrelsen. I övrigt blir de olika länsorganen alltjämt fristående från varandra. I propositionen (s. 139) uttalade departementschefen att frågan om överlantmätarens ställning borde övervägas i samband med behandlingen av lantmäteriets organisation. Omorganisationen av den statliga länsförvaltningen beräknas ske den 1 juli 1971.

Lantmäteri- och stadsmätningstaxorna

Förrättningar och uppdrag som utförs av det statliga lantmäteriet eller det kommunala mätningväsendet är i princip självfinansierande genom att ersättning för kostnaderna tas ut av sakägare resp. uppdragsgivare. Ersättningen bestäms enligt vissa taxor vilka bygger på principen om full kostnadstäckning utom för vissa förrättningar enligt vad som skall utvecklas i det följande.

För lantmåteriverksamheten i övrigt inom det statliga lantmäteriet och det kommunala mätningväsendet, dvs. för lantmäteriets del bl. a. fastighetsregistrering, arkivering, fastställelseprövning och annan tillsynsverksamhet samt utarbetande av föreskrifter och anvisningar samt för det kommunala mätningväsendets del fastighetsregistrering och arkivering m. m. utgår inga direkta avgifter. Kostnaden för denna del av verksamheten, som för det statliga lantmäteriets del anslagsmässigt brukar betecknas som myndighetsavgifter, stannar alltså i princip på statsverket resp. på vederbörande kommun.

För förrättningar och uppdrag som utförs av det statliga lantmäteriet ut-

går ersättning till statsverket enligt lantmäteritaxan (1960:332, omtryckt 1966:507, ändrad senast 1969:627). För förrättningar och uppdrag som utförs av kommuns mätningorganisation utgår ersättning till kommunen enligt stadsmätningstaxorna. Därvid skall stadsmätningstaxa I (1960:333, omtryckt 1966:508, ändrad senast 1969:628) tillämpas om kommunen tillhandahåller hantlangning och markeringsmateriel. I annat fall skall stadsmätningstaxa II (1960:334, omtryckt 1966:509, ändrad senast 1969:629) tillämpas. För förrättningar enligt EVL utgår ersättning enligt kungörelsen (1960:335) angående ersättning till vissa förrättningsmän för förrättning enligt lagen den 3 december 1939 (nr 608) om enskilda vägar (kungörelsen omtryckt 1966:510 och ändrad senast 1968:376).

Tre principiellt olika ersättningsformer förekommer i de nämnda taxorna, nämligen sakersättning, ersättning efter överenskommelse och tidersättning. Sakersättning tillämpas för förrättningar och uppdrag av relativt enhetlig natur. Ersättningen utgår med visst belopp, som i taxorna anges i särskilda tariffer för varje typ av förrättning eller uppdrag. Tarifferna bygger på beräkningar av kostnaderna för varje förrättnings- eller uppdragstyp. Behöver åtgärder vidtas som inte förutsatts vid beräkningarna, utgår ersättning härför enligt särskilda spärregler i tarifferna. Ersättning efter överenskommelse tillämpas främst i fråga om mätningsarbeten för upprättande av karta som underlag för planläggning, dvs. bl. a. triangelmätning, grundkartarbeten och liknande arbeten, samt för upprättande av förslag till plan. Tidersättning utgår när annan ersättningsform inte är tillämplig. Ersättningen, som beräknas efter tidsåtgång i timmar, är differentierad med hänsyn till kompetensen hos den tjänsteman som deltar i förrättningen.

Vissa förrättningar och uppdrag är avgiftsfria enligt 2 § i resp. taxa nämligen bl. a. återkallad förrättning som inte föranlett åtgärd på förrättningsstället samt uppdrag åt överordnad myndighet. Upplysning eller rådgivning åt statliga och kommunala organ som inte påkallar särskilt undersökningsarbete är också avgiftsfri.

Ersättning kan nedsättas till sitt belopp efter särskilda grunder när förrättning återkallas, inställs eller vägras eller när uppdrag inte fullföljs. Detsamma gäller t. ex. när befintligt kartmaterial kan användas vid förrättning eller uppdrag, när ersättningen står i uppenbart missförhållande till fastighetens värde eller till tidsåtgången för förrättningen eller när förrättning eller uppdrag är av större allmän betydelse. Nedsättning kan också ske i andra fall när särskilda skäl till nedsättning föreligger.

Lantmäteritaxan innehåller härutöver regler om automatisk nedsättning. Den automatiska nedsättningen utgör statens generella subvention av ifrågasvarande åtgärd och sker utan särskild framställning. I stadsmätningstaxorna är i stället motsvarande subvention — som i dessa fall vederbörande kommun lämnar — redan avdragen från självkostnaden i de upptagna ersätt-

ningsbeloppen. Detta brukar uttryckas så att lantmäleritaxan är konstruerad som bruttotaxa och stadsmätningstaxorna som nettotaxor.

Grunderna för taxorna har vid flera tillfällen behandlats av riksdagen (senaste riksdagsbeslutet prop. 1968: 1 bil. 11, JoU 1, rskr 9). Taxorna har också fortlöpande justerats med hänsyn till kostnadsutvecklingen m. m. En viss eftersläpning i förhållande till kostnadsutvecklingen föreligger emellertid f. n. till följd av att äldre taxor tillämpas på förrättningar som påbörjats före taxejusteringar. Riksdagsbesluten under 1960-talet har inneburit en successiv minskning av statens andel av kostnaderna. F. n. utgör subventionen i genomsnitt omkring 20 % för förrättningar för jord- och skogsbruksändamål, 20 % för legaliseringsförrättningar och sammanföringsförrättningar, 50 % för äganderättsutredningar och 15 % för sammanläggningsutredningar. I samtliga fall avses endast åtgärder utanför detaljplanelagd mark. Subvention förekommer alltså inte inom detaljplanelagda områden och inte heller, utanför sådana områden, annat än för jord- och skogsbruksändamål eller för vissa särskilda typer av förrättningar.

Sakägare kan också efter särskild ansökan i vissa fall få statsbidrag ur lantmäteriets anslag. Bestämmelser härom finns i kungörelsen (1950: 381) angående statsbidrag till kostnaderna för vissa lantmåteriförrättningar m. m. (ändrad senast 1968: 708), i kungörelsen (1954: 291) om statsbidrag i vissa fall till förrättningar enligt lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad samt i kungörelsen (1952: 793) angående statsbidrag till enskild väghållning. Bidragen är behovsprövade. Övergångsvis gäller särskilda statsbidragsregler för vissa förrättningar i Kopparbergs län. Statsbidrag kan också i vissa fall utgå enligt kungörelsen (1967: 453) angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. ur anslag till lantbruksnämnderna för jord- och skogsbruksförrättningar och enligt vissa andra författningar.

Kostnader

Kostnaderna för lantmäteriets förrättnings- och uppdragsverksamhet har för budgetåret 1970/71 beräknats till 73 836 000 kr. Intäkterna i verksamheten för motsvarande tid har beräknats till 62 729 000 kr. Återstående del av kostnaderna, 11 107 000 kr. finansieras med statsmedel i form av driftbidrag. Av bidraget belöper 4 308 000 kr. på taxans nedsättningsregler, 3 069 000 kr. på avgiftsfri skiftesverksamhet i Kopparbergs län, 3 470 000 kr. på att äldre taxa tillämpas på vissa ärenden och 220 000 kr. på statsbidrag som utbetalas av lantmäteristyrelsen.

Kostnaderna för annan verksamhet än förrättnings- och uppdragsverksamhet har för budgetåret upptagits till 28 588 000 kr. Denna verksamhet finansieras helt med anslag. Anslag utgår med 4 253 000 kr. för lantmäteristyrelsens myndighetsuppgifter, 18 219 000 kr. för länslantmäterikontorens myndighetsuppgifter och 6 116 000 kr. för kostnadsfria uppdrag m. m. inom

förrättningsorganisationen. Av det för länslantmäterikontoren angivna kostnadsbeloppet beräknas 10 349 000 kr. utgöra kostnader för fastställelseprövning av förrättningar, fastighetsregistrering — inklusive uppläggande av nytt fastighetsregister — och arkivering.

Motsvarande kostnadsuppgifter för det kommunala mättningsväsendet finns inte tillgängliga. Med ledning av uppgift om taxeintäkterna kan emellertid kostnaden för förrättningsverksamheten uppskattas till omkring 20 milj. kr.

Utredningsförslaget

Inledning

Enligt utredningen kan syftet med lantmäteriverksamheten sammanfattningsvis sägas vara att dels under beaktande av samhällets krav på en lämplig disposition av landets jord skapa ett ändamålsenligt fastighetsbestånd, dels tillrättalägga oklarheter rörande befintliga fastigheter, dels tillhandahålla data om den fasta egendomen, dels lämna service, främst åt kommunerna, i fråga om vissa huvudsakligen tekniska arbetsuppgifter som ligger vid sidan av fastighetsbildningsverksamheten och ingår i bl. a. byggprocessen. Uppgiften att skapa ett ändamålsenligt fastighetsbestånd innefattar bl. a. att bilda nya fastigheter för bebyggelse och etablering av företag m. m., att förbättra fastighetsbeståndet för rationalisering av jordbruk och skogsbruk samt för exploatering och sanering av bebyggelseområden m. m. samt att skapa sammanslutningar eller andra former för samverkan mellan fastigheter. Oklarheter rörande befintliga fastigheter tillrättaläggs genom att frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet och frågor om servitut avgörs eller äganderättsutredningar verkställs.

Organisationen för denna verksamhet bör enligt utredningen byggas upp så att främst följande krav tillgodoses, nämligen dels att fastighetsbildningsmyndigheten får en helt opartisk ställning, dels att organisationen kan medverka till att uppfylla de mål som samhället uppställer inom mark- och näringspolitik, dels att kommunernas serviceintressen tillgodoses.

Huvudmannaskap och principlösning

Utredningen har som huvudfråga övervägt om lantmäteriverksamheten i fortsättningen skall bedrivas under enhetligt statligt eller enhetligt kommunalt huvudmannaskap, eller om huvudmannaskapet skall vara delat mellan stat och kommun. Övervägandena bygger på vissa undersökningar som gjorts inom några regioner rörande konsekvenserna av skilda organisationsalternativ samt på resultatet av särskilda utredningar som gjorts av arbetsgrupper inom utredningen (se bl. a. s. 83—90 i betänkandet).

En utgångspunkt för övervägandena har varit att man genom FBL får en

för all fastighetsbildning gemensam lag. Lagens uppbyggnad blir enligt utredningen i stor utsträckning avgörande för den nya organisationen. Redan det förhållandet att lagen blir enhetlig för land och stad gör det enligt utredningen naturligt att en för landet enhetlig organisation byggs upp. En enhetlig lagtillämpning åstadkoms vidare bäst genom en enhetlig organisation som omfattar hela landet. FBL ger nya långtgående medel att ändra fastighetsindelningen. Fastighetsbildningsmyndighetens ställningstaganden får konsekvenser liknande domstolsavgöranden. Höga krav måste därför ställas i fråga om förrättningsmannens utbildning, erfarenhet och rutin. Specialisering är numera nödvändig. Sådan kräver omfattande arbetsunderlag. Den enskilda tjänstemannens praktiska verksamhet bör, särskilt under de första verksamhetsåren, formas med tanke på möjligheterna till praktisk förkovran. Detta kan lättast uppnås inom en riksomfattande organisation. Fastighetsbildningsmyndigheten måste ha en helt opartisk ställning. Det är också utomordentligt angeläget att den också uppfattas som helt obunden. Utredningen finner att en statlig organisation bäst tillgodoser detta krav.

Kraven på samordning och samverkan med skilda kommunala organ är betydande i fråga om sådana insatser som hänger samman med kommunernas ansvar inom mark-, planerings- och bostadsbyggnadssektorerna. framhåller utredningen. En stor del av verksamheten inom dessa sektorer utgörs emellertid av tekniska åtgärder som inte ingår i fastighetsbildningen. Det är just i fråga om sådana åtgärder som ett krav på snabba och tidsmässigt samordnade insatser gör sig mest gällande. Enligt utredningens uppfattning är det inte nödvändigt att ifrågavarande tekniska uppgifter organisatoriskt vävs samman med fastighetsbildningsuppgifterna. Tvärtom anser utredningen att det skulle vara en fördel för en kommun om mätningorganen, dvs. organ som handhar dessa tekniska uppgifter, skiljs från fastighetsbildningsorganen. Mätningorganen skulle nämligen därigenom kunna inordnas i den kommunala förvaltningen utan hänsyn till jäv-synpunkter. Utredningen finner att en samverkan mellan kommunala mätningorgan och en statlig fastighetsbildningsorganisation i fråga om de tekniska inslagen väl kan tillgodose såväl ett krav på snabb handläggning som andra samordningskrav. I detta sammanhang erinras om uttalanden under förarbetena till FBL av innebörd att fastighetsbildningsmyndigheten givetvis skall sörja för en fullständig utredning i ett fastighetsbildningsärende men att utredningsarbetet i viss utsträckning kan ha vidtagits redan innan fastighetsbildningsärendet anhängiggjorts hos myndigheten. Särskilt i sådana fall som gäller fastighetsbildning inom exploateringsområden kan t. ex. genom kommunens försorg mycket av utredningsarbetet vara förberett. Myndighetens arbete kommer då närmast att bli en formell kontroll och granskning av arbetet, vilket gör att fastighetsbildningsproceduren kan ske mycket snabbt (prop.1969:128 s. B 220). Utredningen för-

utsätter för sin del att fastighetsbildningsärenden av betydelse för den kommunala bebyggelseutvecklingen skall handläggas av fastighetsbildningsmyndigheten med största skyndsamhet. Normalt skall sådant ärende avgöras inom en månad efter det att ansökan getts in.

På andra områden, främst på jordbrukets och skogsbrukets, krävs enligt utredningens mening fastighetsbildningsinsatser av övervägande statlig natur. Utredningen motiverar denna uppfattning genom att bl. a. peka på behovet av intim samverkan mellan det statliga rationaliseringsorganet på området och fastighetsbildarna och av specialistmedverkan vid stora projekt av regional omfattning och av engångsnatur. Utredningen menar att dessa behov inte godtagbart kan tillgodoses annat än i en statlig organisation som omfattar hela landet.

Ytterligare talar enligt utredningens mening för en statlig organisation att den övervägande delen av fastighetsbildningsverksamheten i dag handhas av det statliga lantmäteriet och att därför en helt statlig organisation — med redan befintliga organ som kärna — skulle kunna enkelt genomföras.

I fråga om möjligheterna att dela huvudmannaskapet för fastighetsbildningen mellan stat och kommun har utredningen avvisat tanken att tillämpa skilda system inom en och samma kommun, att dela huvudmannaskapet efter kommuntyp eller efter kommunstorlek eller att ge kommunerna valfrihet att ombesörja fastighetsbildningen med skyldighet för staten att svara för uppgiften i övriga fall. En uppdelning enligt någon av dessa territoriella grunder skulle, särskilt i sistnämnda fall, leda till stora svårigheter för den i dessa fall nödvändiga statliga organisationen. Dennes verksamhetsområde skulle inte kunna bestämmas efter rationella grunder utan skulle tvärtom kunna antas bli högst orationellt avgränsat och sammansatt samt sannolikt successivt krympande. Olägenheterna härav skulle få bäras främst av de svagare kommunerna utan resurser att själva svara för fastighetsbildningen. Utredningen avvisar även möjligheterna till en funktionell uppdelning i en kommunal organisation för tätortsverksamhet och en statlig för jord- och skogsbruksärenden. Betydande svårigheter skulle enligt utredningen föreligga att avgränsa arbetsuppgifterna mellan de två organisationerna. Utredningen finner alltså varken en territoriell eller funktionell uppdelning lämplig.

Enligt utredningen skulle en helt kommunal organisation medföra betydande svårigheter och nackdelar. Endast i en sammanhållen organisation kan sålunda specialister och avancerade tekniska hjälpmedel disponeras ändamålsenligt och smidigt. En helt kommunal organisation skulle vidare innebära att ett stort antal små och orationella enheter inrättades, något som skulle innebära ett mindre gott utnyttjande av samhällets resurser för ändamålet. En av de tidigare nämnda arbetsgruppernas utredning visar att med en helt kommunal organisation de lokala enheterna i drygt hälften av fallen skulle få endast en högskoleutbildad arbetskraft. Samverkan mellan kom-

muner, genom kommunalförbund eller avtal, skulle fordras av sådan omfattning att den knappast torde kunna åstadkommas utan tvångslagstiftning. Särskilt för mindre kommuner och för kommuner inom glesbygdssområden skulle en kommunal lösning få synnerligen ogynnsamma konsekvenser, inte minst genom den ekonomiska börda som skulle läggas på dem. En kommunal lösning skulle även medföra synnerligen besvärliga problem vid själva genomförandet.

En väl fungerande fastighetsredovisning, liksom den härpå byggande inskrivningen av äganderätter och andra rättigheter avseende den fasta egendomen, är en nödvändig service från samhället, framhåller utredningen. Det är enligt utredningen uppenbart att fastighetsredovisningen i princip bör vara en statlig angelägenhet. Det nya registrets karaktär och utnyttjande av ADB i registrerings- och informationsprocessen förutsätter ett långtgående centralt inflytande och medger endast obetydliga lokala variationer. Vid registreringen och vid användningen av registret är tillgång till de grundläggande arkivakterna oundgängligen nödvändig. En organisatorisk och lokal-mässig samordning av fastighetsregistret och registerarkivet är, anser utredningen, därför ofrånkomlig. Kraven på registerarkiven talar för relativt stora arkiv. Utredningen finner vidare sambandet mellan fastighetsbildning och fastighetsregistrering vara högst påtagligt och erinrar därvid bl. a. om fastighetsregistermyndighetens befogenhet att i vissa fall söka rättelse i fastighetsbildnings- eller fastighetsbestämmningsbeslut. Detta förhållande bör föranleda en organisatorisk sammanknytning av fastighetsbildningsmyndighet och registermyndighet, låt vara att myndigheterna med hänsyn till registermyndighetens kontrollfunktion bör förläggas till skilda organisationsdelar.

Med stöd av de synpunkter som sammanfattningsvis redovisats i det föregående kommer utredningen fram till följande principiella ställningstagande i huvudmannaskapsfrågan.

Arbetsuppgifter av rättslig karaktär, i första hand fastighetsbildning, fastighetsbestämning och fastighetsregistrering samt förrättningsverksamhet för fastighetssamverkan, bör handhas av ett statligt lantmäteriorgan som omfattar hela landet, medan mättningsverksamhet, knuten till mark-exploatering och bostadsbyggande men utan direkt samband med fastighetsbildning, i princip bör vara en kommunal uppgift. Avvikelser från den arbetsfördelning mellan statliga och kommunala organ som betingas av denna principiella uppdelning bör emellertid kunna förekomma. Sålunda bör kommunerna, om de så önskar och det i övrigt anses praktiskt, kunna svara för sådan mättningsverksamhet som ingår i förrättningar och för annan förberedande verksamhet. Å andra sidan bör det statliga lantmäteriorganet vara skyldigt att åt kommuner som så önskar ge service i mättekniska frågor utan anknytning till förrättningsverksamheten.

Ställningstagandet innebär alltså i princip valfrihet för kommun att anlita statliga organ för all lantmåteriverksamhet, att genom egna organ ombesörja fristående mättningsverksamhet medan statligt organ anlitas för förrättningsverksamhet och fastighetsregistrering eller, slutligen, att genom egna organ ombesörja förutom fristående mättningsverksamhet även mätningstekniska och andra förberedande avsnitt i förrättningsarbetet.

Den samverkan mellan statliga och kommunala organ som aktualiseras i sistnämnda fall föreslås reglerad genom avtal. Både uppgiftsfördelning och kostnadsfrågor förutsätts bli reglerade i sådana avtal.

Organisation

Utredningen finner att den riksomfattande statliga lantmåteriorganisationen liksom hittills bör vara uppdelad på tre nivåer, lantmåteristyrelsen med centralförvaltningen, överlantmätarna med länslantmåterikontoren samt, i stället för nuvarande lantmåteridistrikt, lantmåteriregioner med region- och lokalkontor.

Uppgiftsfördelningen mellan nivåerna följer delvis av lagstiftningen. Inom fastighetsbildningsprocessen skall sålunda de regionala och lokala kontoren svara för förrättningarna och överlantmätaren för det allmännas efterbevakning av fastighetsbildningsbesluten. Organisatoriska krav leder enligt utredningens mening till att fastighetsregistermyndigheten förläggs till länsplanet. Tillsynsuppgifter och andra styrande och myndighetsutövande funktioner bör liksom f. n. fördelas mellan centralorganet och länsorganen. Till myndighetsuppgifterna hänför utredningen åligganden att göra utredningar och avge yttranden till domstolar och administrativa myndigheter, deltagande i handläggning av ärenden hos annan myndighet, överlantmätarens bevakning av allmänintressena i anslutning till fastighetsbildningsmyndigheternas beslut, utvecklingsarbete rörande tillämpnings- och metodikfrågor samt utarbetande av föreskrifter, råd och anvisningar rörande spörsmål inom lantmåteriets verksamhetsområden. Även fastighetsbildningsväsendets initiativ- och samordningsuppgifter och viss rådgivnings- och upplysningsverksamhet till statliga och kommunala organ samt till allmänheten bör anses såsom en allmän myndighetsuppgift. Sistnämnda uppgifter faller emellertid till viss del på lantmåteriregionerna. I fråga om tekniska insatser anför utredningen att nya metoder och ny teknik inom de geodetiska och fotogrammetriska områdena och inom bildteknik och karlframställning samt möjligheterna att för olika verksamheter utnyttja ADB talar för att åtskilliga delmoment med fördel utförs inom organisationsenheter med relativt stora verksamhetsområden, i vissa fall länen, i andra fall hela landet.

Centralorganet — lantmåteristyrelsen och centralförvaltningen — bör enligt utredningen fullgöra tre huvudfunktioner, en styrande funktion, en servicefunktion och en myndighetsfunktion. Den i egentlig mening styrande funktionen inrymmer frågor om målinriktningen för verkets arbete, utveck-

ling, rådgivning, samordning och dokumentation samt direkt administrativa uppgifter. Vissa, främst tekniska, moment i den av organisationen i övrigt bedrivna produktionen utförs lämpligen inom enheter som kan betjäna hela landet och dessa bör ingå i centralorganet som härigenom får en servicefunktion inom produktionen. I myndighetsfunktionen ingår bl. a. att utfärda tillämpningsföreskrifter för förrättnings- och mättningsverksamheten samt att meddela vissa beslut i fråga om fastighetsregistreringen.

Den bästa totaleffekten av centralorganets arbete erhålls enligt utredningen om verksamheten samlas i avdelningar, avgränsade efter ämnesfunktioner. Fyra sådana enheter föreslås, nämligen avdelningen för fastighetsbildning, avdelningen för fastighetsinformation, tekniska avdelningen och administrativa avdelningen. Verkschefen bör till sitt förfogande få ett stabsorgan för verksplanering, samordningsuppgifter och information. För de arbetsuppgifter, som genomförandet av en ny fastighetsbildningslag innebär föreslås ett tillfälligt stabsorgan, en utvecklingsenhet.

Lantmäteriet kan karakteriseras som ett allmänt serviceorgan på fastighetsbildnings-, fastighetsregistrerings- och mättningsområdena, framhåller utredningen. Det är därför angeläget med intima kontakter med de skilda kundkretsarna så att föreliggande behov och aktuella utvecklingslinjer kan beaktas. Detta talar enligt utredningens mening för att centralorganet får en styrelse med lekmannainslag. I styrelsen bör kommunerna och landsbygdsnäringsarna vara företrädde. Verkschefen bör vara ordförande. Styrelsen bör i övrigt bestå av fyra ledamöter som utses av Kungl. Maj:t.

För att trygga expertsamverkan med olika grenar av samhället och näringslivet föreslår utredningen dessutom att sakkuningsorgan — råd — knyts till lantmäteristyrelsen. Sålunda föreslås ett råd för fastighetsteknik, ett för fastighetsvärdering och ett för fastighetsinformation.

Länsorganet bör enligt utredningen ha i princip samma uppgifter som redan är knutna till överlantmätaren, dvs. i huvudsak lednings-, service- och myndighetsfunktioner. Utredningen framhåller emellertid att vissa förändringar följer med FBL och att lagen kommer att ställa ökade krav på ledningen av verksamheten inom länet och på service gentemot både regional- och lokalorgan och allmänhet.

Utredningen föreslår vidare att fastighetsregistreringen helt förläggs till länslantmäterikontoret. Överlantmätaren blir alltså enligt förslaget registermyndighet inom hela länet.

Utredningen föreslår att de nuvarande 110 lantmåteridistrikten ersätts med 88 lantmåteriregioner med region- och lokalkontor. I betänkandet redovisas ett detaljerat förslag till sådan regionindelning (se bl. a. bil. 4 till betänkandet).

De regionala och lokala lantmåteriorganen beskrivs av utredningen som organisationens kärna. De skall som fastighetsbildningsmyndighet handha fastighetsbildningen och dessutom bl. a. svara för förrättningsverksamhet

och en vidsträckt service av teknisk och annan art. Utredningens ställningstagande i fråga om huvudmannaskapet ger kommunerna möjlighet att efter eget val i viss utsträckning svara för tekniska inslag och annat förberedande arbete i förrättningar. Utredningen tar med några typfall upp frågan hur detta samarbete närmare är tänkt.

Gränserna mellan lantmäteriregionerna bör i framtiden kunna ändras smidigare än vad som nu är fallet, anför utredningen. Intresset bör enligt utredningen i första hand inriktas på lokalisering av kansliorter. Utredningen föreslår ett glesare nät med regionkontor och ett tätare med lokalkontor, vilka skall lyda under regionkontoren och främst underlätta lantmäteriets möjligheter att lämna teknisk service åt de kommuner som så önskar. Tätheten av detta lokala nät blir beroende av kommunernas efterfrågan på tekniska tjänster från lantmäteriet. Utredningen föreslår att det inom ramen för de organisationsprinciper som antas av statsmakterna bör ankomma på lantmäteristyrelsen att besluta om kansliorter och om indelning i regioner.

Utöver de regionala och lokala enheterna bör specialenheter av i huvudsak nuvarande karaktär inrättas.

Taxe- och kostnadsfrågor

Kostnaderna för den verksamhet som bedrivs inom ramen för de allmänna myndighetsuppgifterna — innefattande även ärenden rörande fastighetsregistrering — bör enligt utredningen uppenbart bestridas av allmänna medel genom anslag över statsbudgeten. Dessa uppgifter utförs främst inom centralorganet och inom länslantmäterikontoren.

I fråga om förrättningsverksamheten anför utredningen att denna i princip utförts på ansökan av enskild part och medför fördelar — ofta betydande sådana — för berörda markägare. Det synes självklart att dessa skall bära en stor del av de med arbetet förenade kostnaderna. Samhället har emellertid också ett klart intresse både av att det föreligger ordnade förhållanden i fråga om fastighetsindelningen och av att det råder kongruens mellan markanvändning och fastighetsindelning. Detta sammanhänger bl. a. med fastighetskrediternas stora betydelse i samhällsekonomin.

Fastighetsindelningens anpassning till markanvändningen är alltså av väsentligt intresse för fastighetsägare, inteckningshavare och innehavare av särskilda till fastigheterna knutna rättigheter men också för det allmänna och för näringslivet. På landsbygden finns emellertid ett visst, av taxesättningen betingat motstånd mot åtgärder av den här arten. Bl. a. kommer arrendeavtal till användning som alternativ till avstyckning av mark för nybebyggelse. Detta gäller särskilt fritidsbebyggelsen.

Det ligger vidare i samhällets intresse att fastighetsbestämnings- eller fastighetsbildningsåtgärder kommer till stånd på ett så tidigt stadium som

möjligt och utförs på ett sätt som förhindrar framtida oklarheter. Härigenom kan senare processer och förnyade prövningar undvikas eller i varje fall förenklas. Kraven på förfarandet måste därför ofta ställas högre än vad som kan antas vara i de direkt berörda parternas näraliggande intresse. Underlåtenhet att i tid råda bot på oklarheter och splittring i fastighetsindelningen kan föranleda behov av väsentligt större insatser i framtiden när svårigheterna successivt ackumulerats. ÄUL och tillämpningen av denna är ett värtaligt bevis härpå. Under senare tid har på landsbygden märkts en tendens från markägarnas sida att undvika att begära också lantmäteriatgårdar av sådan preventiv karaktär som åsyftas här. Anledningen härtill uppges ofta vara att de aktuella fördelarna med erforderliga åtgärder inte anses stå i rimlig proportion till de därmed förenade kostnaderna.

För fastighetsbildningsinsatser som syftar till jord- och skogsbrukets rationalisering finns det särskild anledning till stimulans från statsmakternas sida.

I sammanhanget bör också beaktas att FBL för in vissa nya moment i lantmäteriverksamheten. Lagen innebär sålunda att fastighetsrättsliga frågor av vissa typer som hittills avgjorts av domstol i stället kommer att prövas vid förrättning enligt lagen. Vidare ges kraftigt ökade tvångsmöjligheter när det gäller att genomföra en fastighetsbildningsåtgärd och det allmänna får initiativrätt till förrättningar i vissa fall.

Kostnadsfördelningsfrågan måste också ses mot bakgrunden av taxerättningen för andra myndigheters insatser av liknande art. Anknytningen till domstolssidan har redan berörts. När det gäller fastighetsbildning som ett led i genomförandet av samhällets plan- och jordpolitiska intentioner kan jämförelser göras med länsstyrelserna, byggnadsnämnderna och lantbruksnämnderna. För de delar av den mot samma samhällssektor inriktade verksamheten som ligger utanför lantmäteriet finner man att dessa är föga avgiftsbelastade.

Tillsammans taget bör enligt utredningen de anförda synpunkterna föranleda att det allmänna genom generella regler svarar för en del av kostnaderna för förrättningsverksamheten. Vid bedömning av hur stor del av kostnaderna som skall stanna på statsverket torde åtskillnad böra göras mellan å ena sidan förrättningsverksamhet som syftar till nybildning av fastigheter och å andra sidan övrig förrättningsverksamhet. I det förra fallet ingår förrättningen oftast som ett led i exploatering av mark för olika bebyggelseändamål. Med hänsyn till att värdet på byggnadsmark regelmässigt är högre än värdet på annan mark får det anses vara motiverat att upprätthålla krav på en större genomsnittlig kostnadstäckning beträffande förrättningar för nybildning av fastighet än beträffande övriga förrättningar. För att syftet med förrättningsverksamheten inte skall äventyras synes en skälig fördelning av kostnaderna vara att det allmänna

i det förra fallet svarar för 20 % och i det senare fallet för 40 % av lantmäteriets självkostnader för förrättningsverksamheten.

Förutom den generella nedsättningen av förrättningskostnaderna föreslår utredningen att nuvarande regler om s. k. särskild nedsättning behålls.

Del av utredningen föreslagna samarbetet mellan statliga och kommunala organ i fråga om i fastighetsbildningen ingående teknisk verksamhet m. m. aktualiserar frågan om principerna för den ekonomiska uppgörelse som behövs vid sådant samarbete. Utredningen anser att den del av de totala förrättningskostnaderna som skall finansieras över statsbudgeten skall vara oberoende av om tekniska och andra insatser utförs av statligt organ eller genom kommunernas försorg. I förhållande till sakägarna bör lantmäteriet svara för debiteringarna och uppbära den totala ersättningen. Av ersättningsbeloppet skall lantmäteristyrelsen i förekommande fall till vederbörande kommun betala ut vad som svarar mot kommunens insats i ärendet. Viss del, förslagsvis hälften, av kommunens löpande kostnader för stommät och primärkarta bör bäras av fastighetsbildningen och därför normalt ersättas.

Kostnaderna för lantmäteriets service i mättekniska, planläggnings- tekniska och fastighetsrättsliga frågor utan anknytning till förrättningsverksamheten bör enligt utredningen debiteras efter självkostnaderna. Beträffande denna verksamhet kan nämligen de tidigare framförda synpunkterna på kostnadsfördelningen mellan staten och sakägarna inte anföras. Arbetet bedrivs dessutom ofta i konkurrens med andra företag och organ.

Genomförandefrågor

Den nya organisation som utredningen föreslår bör enligt utredningen i huvudsak träda i funktion samtidigt med den nya fastighetsbildningslagen dvs. den 1 januari 1972. Omorganisationen av centralorganet bör dock genomföras tidigare, förslagsvis den 1 juli 1971.

Utredningens förslag innebär att lantmäteriet måste tillföras personal som svarar mot de från andra organ överflyttade arbetsuppgifterna. Denna personal bör rekryteras från kommunerna. Utredningen väntar sig emellertid att åtskilliga större kommuner kommer att behålla ett redan etablerat kontor för mättekniska uppgifter, varför en stor del av den personal som nu är engagerad inom kommunernas mätningväsen inte kommer att beröras av den föreslagna omläggningen.

Alla tjänster som skall nybesättas i anledning av omorganisationen bör så långt möjligt tillsättas i ett sammanhang. En statskommunal tillsättningsnämnd föreslås för handläggning av tjänstetillsättningsärendena i samband med övergången. För frågor som hör samman med statens övertagande av viss kommunal utrustning föreslås en liknande utrustningsnämnd bli utsedd.

Reservation

Mot utredningens förslag har ledamöterna Järdler, Olsson och Petersson med instämmande av experten Ekström reserverat sig.

Reservanterna understryker fastighetsbildningens samband med plan- och byggnadsväsendet och behovet av intim och smidig samverkan mellan de organ som handlägger detaljplanering, byggnadslovsprövning och fastighetsbildning. Den av utredningen föreslagna lösningen skulle innebära en klar försämring i jämförelse med nuläget i de kommuner som har egna stadsingenjörskontor. Det är nämligen inte realistiskt, säger reservanterna, att räkna med att de övriga parterna i exploateringsprocessen, samtliga kommunala, skulle kunna hålla så intim kontakt med en statlig myndighet som man nu har med stadsingenjören. Inte heller kontakter i motsatt riktning torde bli så vanliga. Härvidlag skulle såväl psykologiska som tids- och lokalmässiga faktorer spela in. Följden torde bli att fastighetsbildningsmyndigheten i stort sett inte skulle engageras annat än på ett strikt formellt plan, vilket skulle få besvärande konsekvenser för planläggning och plangenomförande.

Reservanterna är också kritiska mot en anordning som innebär att fastighetsbildningen skulle bli ett statligt monopol under det att i fastighetsbildningen ingående arbetsmoment av teknisk och förberedande art i ett stort antal förrättningar skulle utföras av kommunala organ. Även om man därvid i huvudsak skulle kunna behålla en rationell arbetsgång med samtidig handläggning av tekniska och formella arbetsmoment, kommer, säger reservanterna, arbetsprocessen i så fall väsentligen att styras och utföras av det organ som har de tekniska resurserna, nämligen det kommunala. Den statliga fastighetsbildaren skulle inte få nämndvärd reell möjlighet att påverka de tekniska och utredande arbetsmomenten. Fastighetsbildningen skulle härvid i åtskilliga fall säkerligen komma att reduceras till en ren formalitet, något som inte kan vara ägnat att stärka rättssäkerheten. Om fastighetsbildningsmyndigheten i stället väljer att själv utföra eller i detalj kontrollera av kommunen levererade uppgifter kan ett betydande dubbelarbete knappast undvikas. Enligt reservanternas mening är sambandet mellan tekniska och rättsliga frågor i fastighetsbildningen så starkt, att svåra olägenheter kan uppstå om dessa skiljs åt.

Reservanterna anser att kommunala lantmäteriorgan, som under de senaste decenniernas intensiva samhällsbyggande bevisat sin effektivitet, bör bevaras intakta samtidigt som det statliga lantmäteriet bevaras och inriktas på uppgifter som det är väl ägnat att fullgöra. Genom att ge kommunen frihet att välja mellan statlig och kommunal fastighetsbildning skulle man dessutom skapa något av en konkurrenssituation, som kan verka stimulerande på såväl statliga som kommunala fastighetsbildningsenheters insatser. De krav som utredningen ansett böra föranleda en statlig fastighetsbildningsorganisation kan enligt reservanterna tillgodoses även med en

lösning som innebär att kommunala organ ombesörjer en väsentlig del av fastighetsbildningen. En sådan lösning skulle också enligt reservanternas mening ge en större garanti för erforderlig resurstilldelning.

Reservanterna föreslår — med fasthållande vid utredningsförslagets grundprincip om ett generellt statligt ansvar för fastighetsbildningen på det lokala planet — att kommun skall ha rätt att inrätta egen fastighetsbildningsmyndighet efter anmälan till Kungl. Maj:t. Sådan myndighet skall kunna vara gemensam för två eller flera kommuner. Vid ikraftträdandet av reformen — som även reservanterna förutsätter skall ske den 1 januari 1972 — skall enligt reservanternas förslag kommun få inrätta fastighetsbildningsmyndighet för hela kommunen eller del av denna om kommunal fastighetsbildning vid nämnda tidpunkt förekommer inom kommunen. Vid kommunsammanläggning därefter skall enligt förslaget den nya kommunen ha rätt att omedelbart få överta fastighetsbildningen inom hela kommunens område, om kommunal fastighetsbildningsmyndighet finns inom någon av de kommuner som ingår i sammanläggningen. Reservanterna förutsätter att statliga enheter skall finnas i anslutning till länslantmäterikontoren och i vissa fall även lokalt. Dessa enheter skall fungera som fastighetsbildningsmyndigheter i kommuner som saknar egen sådan myndighet. Normalt skall de också handlägga förrättningar för jordbruks- och skogsbruksändamål.

Det statliga överinseendet över de kommunala fastighetsbildningsorganen bör enligt reservanterna liksom f. n. ligga på riksnivå och hos lantmäteristyrelsen.

I fråga om fastighetsregistreringen ansluter sig reservanterna i huvudsak till utredningsförslaget. De föreslår dock att kommun, efter prövning av Kungl. Maj:t, skall få inrätta egen fastighetsregistreringsmyndighet om särskilda skäl föreligger. Sådana skäl förutsätts föreligga för vissa större kommuner med egen fastighetsbildningsmyndighet. Reservanterna anser vidare att överförandet av registren från viss kommun till överlantmätaren bör ske antingen innan uppläggandet av det nya registret börjat eller efter det att det helt genomförts för kommunen. Tidpunkten för överförandet föreslås därför bli fastställt av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall efter hörande av kommunstyrelsen.

Byggnadsnämnderna föreslås generellt få samma ansvar för uppgifterna inom mätningsväsendet som de har f. n. inom vissa, företrädesvis större, kommuner.

Reservanterna räknar med att ett genomförande av deras förslag kommer att medföra en viss förskjutning från statlig till kommunal förrättningshandläggning, men att denna förskjutning kommer att bli relativt måttlig. Den statliga personal som kan behöva omplaceras bör ofta antingen kunna söka kommunal tjänst i orten eller förflyttas till annan statlig tjänst. Reservanterna föreslår att berörda kommuner uppmanas att vid tjänstetillsättning lämna företräde till sådan statlig personal.

Remissyttrandena

Sammanfattning av remissinstansernas inställning i huvudfrågorna

Remissinstanserna tillstyrker i allmänhet utredningens förslag beträffande centralorganet. I stort sett godtas även den principiella utformningen av lantmäteriorganen på länsnivå.

I fråga om verksamheten på regional och lokal nivå accepteras genomgående utredningens synsätt, att från fastighetsbildningen fristående mätningssverksamhet m. m. i princip bör vara en kommunal uppgift men att valfrihet bör föreligga för kommun att anlita statliga lantmäteriorgan för verksamheten. Däremot anförs vitt skilda synpunkter i frågor som rör förrättningsverksamheten och fastighetsregistreringen.

Mycket grovt kan remissinstanserna med hänsyn till sin inställning till frågan om huvudmannskapet för de lokala fastighetsbildningsorganen indelas i fyra grupper.

Den första gruppen utgörs av instanser som i princip eller från de synpunkter remissinstanserna företräder ansluter sig till utredningsförslaget. I gruppen ingår *Svea hovrätt, statskontoret, kammarkollegiet, RRV, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, överlantmätarna* — med undantag för överlantmätaren i Kopparbergs län — *länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Kopparbergs, Gävleborgs och Norrbottens län, LO, Lantmäteriets tjänstemannaförening, statstjänstemannaförbundet* samt omkring 40 kommuner.

Den andra gruppen innefattar instanser som tillstyrker reservanternas förslag eller anser, att detta förslag med modifieringar bör läggas till grund för en ny organisation. Till gruppen hör *byggnadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, länsstyrelsen i Västmanlands län, föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare, Hyresgästernas Riksförbund, HSB, Skånska drätselkammareförbundet, SAR, Svenska kommunal-tekniska föreningen, Svenska kommunförbundet, Svenska riksbyggen, Svenska sparbanksföreningen, SVR, SABO, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges kommunala mätningsteknikers förening, SKIF* samt ca 120 kommuner. Reservanternas förslag stöds även i uttalanden från fem konferenser som anordnats i Svenska kommunförbundets regi.

Denna grupp innefattar emellertid rätt skilda uppfattningar beroende på bl. a. att man uppfattat innebörden i reservanternas förslag på olika sätt. I flera fall framhålls t.ex. att i stort sett nuvarande ordning kan bibehållas genom reservanternas förslag. I andra fall åsyftas med för reservationsförslaget ett överförande av uppgifter i stor omfattning från statliga till kommunala organ. Vissa av de nämnda remissinstanserna åter anser att reservanternas förslag bör modifieras så att större kommuner åläggs skyldighet att svara för fastighetsbildningsuppgifterna. Heit kommunalt huvudmanna-

skap föreslås av *Statens planverk* — med eventuellt undantag för viss verksamhet, främst i Kopparbergs län — samt *SBEF*. *RAK* anser att ett överförande till kommunala enheter bör eftersträvas.

I en tredje grupp kan sammanföras instanser som varken biträder utredningens förslag eller reservanternas förslag men som uttalar sig för ett delat huvudmannskap. Till gruppen hör *länsstyrelsen i Östergötlands län, överlantmätaren i Kopparbergs län, SACO, RLF, Skogsindustriernas samarbetsutskott, STF, SLF* och ett 10-tal kommuner. Olika riktlinjer för en sådan uppdelning föreslås.

Till den fjärde gruppen hör de instanser som avstått från bestämda uttalanden i fråga om huvudmannskapet för fastighetsbildningsorganen, nämligen *CFD, avtalsverket, riksarkivet, domänverket, naturvårdsverket, Svenska bankföreningen, TCO* och ett par kommuner.

Sveriges lantbruksförbund anser att det inte finns något behov av den genomgripande omorganisation som utredningen föreslår.

Vissa av remissinstanserna har först i andra hand biträtt förslag till en omorganisation eller redovisat egna förslag. I första hand har dessa remissinstanser i stället förordat att frågan bereds ytterligare före ett slutgiltigt ställningstagande eller att provisoriska regler, grundade på nu gällande förhållanden utfärdas för en övergångsperiod. Ett par instanser anser att det kan ifrågasättas om genomförandet av en ny lagstiftning m. m. lämpligen bör kombineras med en mera omfattande organisationsförändring.

Det övervägande antalet remissinstanser innefattar i sitt ställningstagande även frågan om fastighetsregistreringens organisation. Även reservanternas förslag i denna del har i stor utsträckning getts olika innebörd, framför allt i yttranden från kommuner. Några remissinstanser som förordat avsteg från utredningsförslaget eller tillstyrker reservanternas förslag i fråga om fastighetsbildningen, förordar utredningsförslaget beträffande fastighetsregistreringen. Två av de i den fjärde gruppen upptagna instanserna uttalar sig i frågan om fastighetsregistreringens organisation. *CFD* avstyrker och *riksarkivet* tillstyrker utredningsförslaget. Uttalanden om att pågående försöksverksamhet bör avvaktas eller att ett överförande av registreringen till statliga organ bör anstå tills det nya registret lagts upp förekommer i flera fall.

Huvudmannskap och principlösning

Fastighetsbildning

De av utredningen angivna syftena med lantmäteri verksamheten accepteras i stort sett helt av remissinstanserna. Ett par remissinstanser anser dock att de formulerade målen inte täcker hela det aktuella verksamhetsområdet. *STF, SACO* och *SLF* anför sålunda att lantmäteriorganens servicefunktion behandlats för summariskt och därtill begränsats till att avse enbart tekniska arbetsuppgifter åt främst kommuner-

na. I lantmäteriets målsättning bör enligt dessa remissinstanser ingå, förutom att fullgöra de fastighetsrättsliga uppgifterna, att inom sitt arbetsområde lämna service åt stat, kommun och enskilda i fråga om fastighetsjuridiska samt värderings-, planerings- och mätningstekniska arbetsuppgifter. Dessa remissinstanser anser vidare att utredningen har undervärderat lantmäteriets roll i planeringssammanhanget. En mycket väsentlig del av lantmätarens arbetsuppgifter är att som expert på fastighetsfrågor delta i den planering som sker inom stat och kommun. Även om lantmäteriets klara huvuduppgift ligger inom fastighetsbildningsområdet är dess insatser i fråga om upprättandet av både översikts- och detaljplaner inte oväsentliga. Enligt de nämnda remissinstanserna bör en organisationslösning därför utformas från en bredare målsättning än den utredningen angett.

De krav på organisationen som införandet av FBL medför behandlas ingående i åtskilliga remissyttranden. Kraven på opartiskhet, kompetens, rutin och erfarenhet hos förrättningsmannen och betydelsen av en enhetlig och fast lagtillämpning understryks genomgående. I allmänhet anger de instanser som ansluter sig till utredningsförslaget dessa krav som ett väsentligt motiv för ställningstagandet. Remissinstanser som ansluter sig till reservanternas förslag menar att lagens krav på förrättningsmannen kan tillgodoses även om denne tjänstgör vid en kommunal enhet och att en enhetlig lagtillämpning kan säkras genom bl.a. centrala anvisningar och domstolspraxis.

Statens planverk anser att kraven på rättssäkerhet och enhetlig lagtillämpning i första hand bör tillgodoses genom bestämmelser i lagen och genom att den fastställelseprövning som nu fullgörs av överlantmätaren på lämpligt sätt får ligga kvar på länsnivå.

I flera yttranden framhålls att den fastighetsbildning som utförts genom kommunala mätningmän i huvudsak bestått i att inom fastställda planer realisera planintentionerna. De rättsliga momenten har alltså varit föga framträdande i dessa fall. Det enhetliga förfarandet enligt FBL och det större utrymme för en rättslig prövning, även i förhållande till nuvarande JDL, som FBL medför leder enligt dessa remissinstanser till att en enhetlig organisation bör införas.

Den ökade judiciella inriktningen hos förfarandet enligt FBL ställer enligt flera remissinstanser också bestämda krav på vilka verksamheter som kan bedrivas av fastighetsbildningsorganen. *CFD* anför sålunda att en omedelbar slutsats av den markerade judiciella karaktären i lagen torde bli att de förrättningsverksamma tjänstemännen inte vid sidan av fastighetsbildningen bör engagera sig i markpolitik eller i planerande, fastighetsvärderande eller motsvarande uppgifter på sådant sätt att förtroendet för deras objektivitet äventyras. Liknande synpunkter förs fram av andra remissorgan.

Sambandet mellan fastighetsbildningen och plan- och byggnadsväsendet kommenteras också utförligt av remissinstanserna. De remissinstanser som förordar reservanternas förslag anser i allmänhet att dessa samband är så intima att de utgör ett tungt vägande skäl att förkasta utredningsmajoritetens förslag. Fastighetsbildningen framhålls som ett med plan- och byggnadsväsendet integrerat led som inte kan brytas utan störningar i samhällsbyggnadsprocessen. *Kommunerna* framhåller ofta kommunernas ansvar i samhällsbyggandet och behovet att i tiden kunna styra alla led i exploateringsprocessen. Risk för förseningar och fördyring av byggnadsföretagen understryks. *Svenska kommunförbundet*, vars yttrande är representativt för denna grupp, anför.

Det moderna samhällsbyggandet med dess utvecklade nätverksplanering kräver inom tätortskommunerna en enhetlig organisation — enhetlig såväl för planläggning, fastighetsbildning och byggnadsväsen som för fastighetsbildningen och mätningväsendet. Att i detta nätverk spränga in en statlig beslutsfattande myndighet kan leda till svåra olägenheter. Även snabbheten i förfarandet blir lidande därav. Utredningsmajoriteten har visserligen utgått från att ärenden av betydelse för den kommunala bebyggelseutvecklingen skall handläggas av fastighetsbildningsmyndigheten med största skyndsamhet, och vissa riktlinjer för denna handläggning har redovisats. Den enskilda kommunen har emellertid enligt styrelsens mening knappast därmed fått någon absolut garanti för att dessa betydelsefulla krav på snabbhet i förfarandet säkerställs.

Även ett stort antal andra instanser understryker vikten av ett intimt samarbete mellan fastighetsbildningsorganen och organ som handhar andra delar i byggnadsprocessen men menar, att detta inte förutsätter att fastighetsbildningsmyndigheten skall vara kommunal.

Kiruna stad utvecklar närmare fastighetsbildningens samband med samhällsbyggandet på följande sätt.

Det övervägande flertalet led i bebyggelseprocessen, från förberedelse av markanskaffning till utbyggnad, är knutna till kommunen. Systemet förete ändock starka statliga drag och är i betydelsefulla delar föremål för statlig styrning. Denna styrning består i stora drag av planfastställelse, statliga bidrag till skilda objekt i processen, bostadsfinansiering, arbetsmarknadspolitiska ingripanden m. m. Statliga moment ingår vidare i exploateringsprocessen genom t. ex. inskrivningsväsendet och domstolarnas roll för fastighetsbildningen samt statlig tillsyn över fastighetsbildningsväsendet. Exploateringsprocessens huvudmannaskap är alltså ingalunda enhetligt kommunalt i dess olika led, vare sig judiciellt eller administrativt. Processen präglas snarare av ett växelspel mellan statliga och kommunala funktioner. Det torde icke heller vara möjligt eller nödvändigt med ett helt enhetligt huvudmannaskap i alla led, utan hebyggelseförfarandet måste kunna ske i i utpräglad samverkan mellan stat och kommun.

Flera överlantmätare liksom *lantmäteristyrelsen* anser att själva fastighetsbildningen normalt inte behöver utgöra något kritiskt moment vid ex-

ploateringen. Särskilt framhålls att den nya lagen ger ökade möjligheter till smidiga handläggningsformer. Lantmäteristyrelsen anger att i enkla fall, t. ex. avstyckningar enligt fastställd plan, fastighetsbildningsbeslut kan meddelas samma dag som ansökan kommer in eller inom någon eller några dagar därefter. Finns god primärkarta, säger styrelsen, behöver man inte avvakta tekniska åtgärder såsom utstakning och gränsmarkering. Sedan beslutet vunnit laga kraft (vilket kan ske omgående genom att kommunen och byggnadsnämnden godkänner beslutet) kan fastighetsbildningen registreras. Utstakning och markering av nytillkomna gränser och andra tekniska åtgärder kan sedan samordnas med t. ex. husutsättning. Genom denna ordning, anför styrelsen, vinner man bl. a. att kreditgivningen inte bromsas.

Den föreslagna möjligheten för kommuner med egna organ för mätungsverksamhet att ombesörja förberedande tekniska och andra moment som ingår i fastighetsbildningen möter i allmänhet inga principiella invändningar från remissinstanser som godtar utredningsförslaget. Lösningen lider emellertid enligt *överlantmätaren i Uppsala län* av två svagheter. För det första fordras enligt överlantmätaren att förrättningslantmätaren och chefen för den tekniska organisationen har stor förmåga att samarbeta och för det andra finns det risk för att båda tjänstemännen måste delta i sammanträden med drätselkammare, fastighetsnämnd och byggnadsnämnd, då frågor om exploatering och andra markfrågor behandlas. Frågorna om i vilken utsträckning den föreslagna möjligheten kan utnyttjas och om den närmare gränsdragningen mellan de åtgärder som skall vidtas av mätorganen och de som skall vidtas av fastighetsbildningsorganen framhålls genomgående som betydelsefulla. I allmänhet anser remissinstanserna att organisatoriska fördelar kan uppnås för huvuddelen av verksamheten om den föreslagna möjligheten begränsas till att avse bestämda uppgiftsfält. Remissinstanser som stöder reservanternas förslag eller förordar delat huvudmannaskap understryker i ett stort antal fall sambanden mellan de i förrättningsarbetet ingående olika momenten av teknisk och rättslig karaktär och pekar i flera fall på risker för kompetenstvister och dubbelarbete vid en delning av uppgifterna. Man framhåller även att en sådan delning kan leda till att själva förrättningshandläggningen förvandlas till en formalitet, vid vilken fastighetsbildningsmyndigheten inte har någon reell möjlighet att påverka förrättningsresultatet.

Som stöd för den ena eller andra organisationslösningen återopas ofta andra arbetsorganisatoriska skäl. Remissinstanser som förordar utredningsförslaget framhåller ofta att man med detta förslag får en för hela landet rationell organisation, medan reservanternas förslag kan komma att innebära ett orationellt utnyttjande av kvalificerad personal och utrustning. Remissinstanser som stöder reservanternas förslag pekar i stället på möjligheterna att integrera verksamheten med andra verksamhetsgrenar inom de kommunala förvaltningarna. I flera fall framhåller man

vidare att de nya kommunerna kommer att ge större verksamhetsunderlag för kommunala enheter.

Några remissinstanser föreslår vissa av steg från utredningsförslaget samtidigt som de i princip ansluter sig till förslaget.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser sålunda att det kan övervägas om man inte, åtminstone provisoriskt, bör göra undantag för Stockholm och kanske några få andra större kommuner. I Stockholm, säger länsstyrelsen, finns tillgång till en stor och väl utbyggd organisation med förrättningsingenjörer med tillräcklig erfarenhet och mot vilkas kompetens och ojävighet inte kan riktas någon anmärkning. För övriga kommuner som skulle kunna komma i fråga som huvudmän för förrättningsorganisation bör enligt länsstyrelsen krävas att kommunen är folkrik, starkt expanderande och har mycket stort markinnehav. Kommuner med större landsbygdsområden bör inte komma i fråga.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län finner med hänsyn till behovet — särskilt inom större kommuner — att kunna företa olika slag av fastighetsbildningsåtgärder i ett sammanhang att starka skäl talar för att vissa större kommuner anförtros huvudmannaskapet.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser att det kan vara förenat med olägenheter att nu bryta sönder den stadsingenjörsorganisation som under lång tid utfört en effektiv och förtjänstfull insats i samhällsbyggnadsprocessen. Länsstyrelsen är inte helt övertygad om utredningens motivering för olägenheterna av ett fortsatt delat huvudmannaskap, om detta skulle gälla en begränsad tid. En lämplig lösning skulle eventuellt vara, att man — efter förnyade överväganden — i varje fall under en övergångsperiod behöll den nuvarande fastighetsbildningsorganisationen för kommuner med ett invånarantal överstigande förslagsvis 20 000.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län är införstådd med att ett fortsatt kommunalt huvudmannaskap kan tänkas inom sådana större kommuner i landet som har särskild organisation för fastighetsbildning, fastighetsregistrering och markpolitik.

Överlantmätaren i Malmöhus län anser att det bör vara möjligt att till det kommunala lantmäteriet föra all förrättningsverksamhet som rör endast kommunägd mark.

Överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län anser att det från kommunal synpunkt kan vara otillfredsställande — t. ex. när det gäller markexploatering — att kommunen, som med egna organ behärskar så gott som hela utbyggnadsprocessen eller åtgärdskedjan från markköpet fram till det färdiga huset, skall behöva anlita ett statligt organ för den i sammanhanget som regel ganska obetydliga fastighetsbildningsåtgärden. Överlantmätaren menar därför att det kan finnas fog för en modifiering av utredningsförslaget för sådana fall där fastighetsbildningen har en mycket enkel karaktär. I dessa fall bör vederbörande kommun tillåtas svara för fastighetsbild-

ningen. En förutsättning härför bör vara att alla intressenter och byggnadsnämnder är överens om åtgärderna, att de statliga planeringsorganen godtagit den avsedda markanvändningen t. ex. genom fastställd detaljplan, att alla arbeten av teknisk natur som skall utföras vid en fastighetsbildningsförrättning är utförda samt att stadsingenjören eller motsvarande tjänsteman har vissa kvalifikationer.

Mot bakgrund av att även reservanterna föreslår statligt huvudmannaskap för de förrättningsmän som normalt skall handlägga jord- och skogsbruksförrättningar finner *lantbruksstyrelsen* att även reservanternas förslag är förenligt med rationaliseringsorganens intresse. Lantbruksstyrelsen är emellertid för sin del inte beredd att nu föreslå några bestämda regler för en avgränsning mellan statligt och kommunalt huvudmannaskap. Styrelsen förutsätter att frågan om en sådan avgränsning övervägs närmare om reservanternas förslag skall ligga till grund för en reform.

Som tidigare nämnts förekommer hos de remissinstanser som stöder reservanternas förslag i flera fall uttalanden av innebörd att i stort sett nuvarande uppgiftsfördelning mellan staten och kommunerna bör behållas. *Svenska riksbyggen*, *SVR* och *ett par kommuner* ifrågasätter *modificeringar i reservanternas förslag* så att större kommuner blir skyldiga och medelstora får rätt att inrätta egen fastighetsbildningsorganisation, medan staten skall vara skyldig att ombesörja verksamheten i de mindre kommunerna. *SVR* anger i sammanhanget som ungefärliga gränser 50 000 resp. 25 000 invånare.

De remissinstanser som inte godtar vare sig utredningens eller reservanternas förslag men uttalar sig för *delat huvudmannaskap* efter *andra grunder* än reservanterna föreslagit anger i vissa fall allmänna riktlinjer efter vilka huvudmannaskapet bör kunna delas men menar i andra fall att beslut i frågan bör föregås av undersökningar om de lokala förutsättningarna i varje särskilt fall.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att en delning av huvudmannaskapet synes böra utformas på sådant sätt att kommuner medges att bli huvudmän för fastighetsbildningen endast under förutsättning att fastighetsbildningen och mätningsväsendet är av sådan omfattning att de ger underlag för tillräckligt kvalificerad personal. Kommunernas huvudmannaskap bör vidare i princip inskränkas till den fastighetsbildning som kan anses ha tätortskaraktär. Länsstyrelsen ifrågasätter om inte de kommunala organens behörighet lämpligen kan inskränkas till detaljplanelagda områden med stadsplan eller byggnadsplan samt mark som kommunen äger utanför sådana områden.

SLF framhåller att utredningen inte i tillräcklig grad beaktat följderna av att, i ett skede då stora lagstiftningskomplex inom verksamhetsområdet radikalt förändras, bryta sönder en organisation, som i allt väsentligt

fungerat bra. Utredningen synes vidare ha underskattat värdet av att i stora expansiva tätorter behålla ett kommunalt fastighetsbildningsorgan. Föreningen anser det sålunda rimligt att behålla kommunala fastighetsbildningsenheter inom kommuner där centralorten har minst 50 000 invånare.

RLF förordar att i stort sett nuvarande fördelning av huvudmannaskapet behålls.

SACO, *Skogsindustriernas samarbetsutskott* och *STF* förordar att gränsdragningen mellan statliga och kommunala organs verksamhetsområden bestäms på grundval av lokala utredningar, varvid bör beaktas t. ex. kommunstorlek, kommuntyp samt byggnadsverksamhetens omfattning och expansionstakt. *Domänverket* uttalar sig för en enhetlig organisation — helt statlig eller helt kommunal. Skulle det anses rationellt med delat huvudmannaskap och skulle således vissa kommuner ges rätt att inrätta kommunalt fastighetsbildningsorgan, förordar verket en restriktiv prövning så att endast de folkrikaste kommunerna får sådan rätt.

Fastighetsregistrering

De remissinstanser som tar ställning till förman för utredningens resp. reservanternas förslag i fråga om fastighetsbildning delar i regel utredningens resp. reservanternas uppfattning i frågan om fastighetsregistreringen. Från denna regel förekommer dock som nämnts undantag. I flera yttranden från *kommuner* framhålls vidare betydelsen av att i den kommunala verksamheten ha nära tillgång till register- och arkivuppgifter. Vissa *kommuner* föreslår att reservanternas förslag skall modifieras till en ovillkorlig rätt att inrätta egen registermyndighet.

Mättningsverksamhet

I fråga om den från fastighetsbildningen fristående mättningsverksamheten accepteras med mycket få undantag utredningens förslag. *Överlantmätaren i Göteborgs och Bohus län* anser att det, i varje fall från ingenjörs- och biträdespersonalens synpunkt, är minst lika viktigt att det blir stadga i mättningsväsendets organisation som att det blir stadga i fastighetsbildningsorganens uppbyggnad. *Överlantmätaren i samma län* föreslår att en gränsdraging övervägs som innebär att kommuner med över 50 000 invånare åläggs skyldighet att inrätta eget mättningsväsen medan motsvarande skyldighet åläggs staten för övriga kommuner. Dispensmöjligheter att få inrätta ett eget mättningsväsen bör eventuellt finnas för kommuner med 30 000—50 000 invånare.

Organisation

De remissinstanser som särskilt tagit upp frågan om **centralorganets** uppgifter tillstyrker i allmänhet utredningens förslag.

Förslaget om inrättande av lekmannastyrelse och råd berörs endast av

ett fåtal remissinstanser. Förslaget tillstyrks av dessa. *Lantmäteristyrelsen* uttalar att råden bör inriktas på fastighetsdatafrågor, fastighetsvärderingsfrågor och mätningstekniska frågor. *Statskontoret* tillstyrker ett råd för fastighetsvärdering men ifrågasätter om behov finns f. n. av de övriga två föreslagna råden.

CFD, statskontoret, SKTF, STF och *SLF* avstyrker, i allmänhet med hänvisning till pågående utredningsarbete, utredningens förslag om att nu inordna CFD i lantmäteristyrelsen.

Planverket finner en samordning mellan de centrala organen inom planväsendets och fastighetsbildningens område naturlig. Beträffande fastighetsregistrering finner verket att väsentliga fördelar skulle uppnås genom en samordning av verksamheten för skilda intressenter på registerförar- och dataanvändningssidan. Detta bör ske inom ett centralt organ med organisatoriskt självständig ställning.

Utredningens förslag om länsorganens ställning och funktion tillstyrks genomgående i de yttranden som behandlar frågan utifrån utgångspunkten att den lokala organisationen skall vara statlig. Vissa remissinstanser anför att det är viktigt att överlantmätaren får en tillsynsfunktion också i förhållande till kommunala organisationsenheter. Andra åter anser att en sådan tillsynsfunktion i stället bör ankomma på lantmäteristyrelsen.

Statens planverk anser att länskontoren bör inordnas i länsstyrelsens planeringsenheter.

Beträffande den lokala organisationen framför *länsstyrelserna, en del kommuner* och *överlantmätarna* vissa synpunkter. Framförda synpunkter avser lokala modifieringar i av den av utredningen föreslagna territoriella indelningen. Kommunernas yttranden innebär i regel en önskan att få statliga lantmäteriorgan inom kommunen.

Taxe- och kostnadsfrågor

Åtskilliga remissorgan tar upp frågan om kostnadsfördelning mellan sakägare och det allmänna och biträder därvid förslaget att det allmänna skall ta på sig en större grundkostnad än f. n. Även den föreslagna fördelningen av subventionerna på olika verksamheter tillstyrks i stort sett genomgående. *RRV* finner det dock inte klarlagt att nuvarande taxenivå medför så stora olägenheter att en förändring är motiverad.

Frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun i de fall kommunen svarar för tekniska och andra moment som ingår i förrättningarna kommenteras i flera yttranden från kommuner. Risk föreligger, menar dessa kommuner, att kommunerna får svara för de mera kostnadskrävande delarna av arbetet medan ersättningen härför tillfaller den statliga organisationen.

Lantmäteristyrelsen redovisar beträffande år 1968 en undersökning av

totalkostnaden för vissa kommuner där lantmäteriet f. n. handhar fastighetsbildnings- och mätningsverksamheten. Undersökningen visar att kostnaden i genomsnitt för kommuner med 10 000—20 000 invånare understeg 100 000 kr. och att kostnaden för kommuner med 20 000—ca 35 000 något understeg 200 000 kr.

Genomförandefrågor

De flesta remissinstanserna föreslår liksom utredningen att den nya organisationen träder i funktion samtidigt med den nya fastighetsbildningslagen, dvs. den 1 januari 1972. *Flera instanser*, företrädesvis de som föreslagit en fortsatt beredning av frågan, är emellertid kritiska till möjligheten att göra organisationsförändringar redan vid denna tidpunkt. I åtskilliga yttranden tas frågan om tidpunkten för överförandet av fastighetsregistreringen till länskontoren upp. Flera anser att överförandet bör, som reserverna föreslagit, behandlas från fall till fall.

Riksarkivet betonar att överförandet av de kommunala arkiven till länskontoren innebär en väsentlig utökning av länsarkiven och föreslår närmare regler för genomförandet. *Flera remissinstanser* framhåller att den föreslagna organisationsändringen kan komma att innebära stora påfrestningar för berörd personal och understryker att all möjlig hänsyn bör tas härtill i samband med genomförandet.

Departementschefen

Inledning

Det är ett väsentligt samhällsintresse att våra naturtillgångar i form av mark och vatten utnyttjas på ett sätt som främjar de välfärdspolitiska strävandena. Av särskild betydelse i detta sammanhang är åtgärder för att tillförsäkra människorna en god miljö — för boende, arbete och fritidsliv — och att skapa förutsättningar för ekonomiskt rationell användning av mark för t. ex. jordbruk och skogsbruk. Åtgärder av detta slag förutsätter en viss styrning och kontroll av markanvändningen. Medlen för en sådan styrning från samhällets sida är ytterst knutna till de rättsliga enheter som mark och vatten delas in i, fastigheterna. Fastighetsbildningen är även i sig själv ett medel att säkerställa samhällets intentioner i t. ex. planpolitiskt och jordpolitiskt hänseende.

Till fastighetsindelningen är också betydande enskilda intressen knutna. Det är sålunda i princip de genom fastighetsbildning tillkomna enheterna som är föremål för äganderätt och panträtt. De på fastighetspanträtter grundade krediterna uppgår till avsevärda belopp och har därmed stor betydelse för landets ekonomiska liv.

Grundläggande information om fastighetsindelningen lagras i och tillhandahålls från fastighetsregistren.

Fastighetsbildning och fastighetsregistrering ombesörjs av lantmäteriorganen. I fastighetsbildningen ingår vissa tekniska arbetsmoment men lantmäteriorganen utför också tekniska arbetsuppgifter som är fristående från fastighetsbildningen såsom kartläggning och andra mätningstekniska arbeten (mättningsverksamhet). Sådana arbetsuppgifter utförs i stor utsträckning som service åt planmyndigheterna. Lantmäteriorganen deltar också i viss mån själva i den fysiska planeringen.

Jag har med det anförda velat peka på sambandet mellan lantmäteriverksamheten och samhällsverksamheten i övrigt. Detta samband gör det angeläget att organisationen av lantmäteriverksamheten fortlöpande anpassas till samhällsutvecklingen. Syftet med denna anpassning bör vara att nå största möjliga effektivitet och gynnsammast möjliga betingelser för samverkan mellan lantmäteriorganen och andra samhällsorgan med närliggande uppgifter. Jag syftar här främst på planmyndigheter och på rationaliseringsorgan inom jordbrukets och skogsbrukets områden men också på andra samhällsorgan som är verksamma inom samhällsplaneringen i mera vidsträckt mening.

Lantmäteriverksamheten utövas i dag av statliga och kommunala organ. Fastighetsbildning och mättningsverksamhet ankommer sålunda i huvudsak på statliga och kommunala lantmäteriorgan. I viss utsträckning förekommer det att uppgifterna utförs av särskilt förordnade förrättningsmän eller — i fråga om mättningsverksamhet — av enskilda konsulter. Fastighetsregistreringen är uppdelad mellan lokala registerförare, som oftast är kommunalt anställda, och överlantmätarna. Det statliga lantmäteriet består — utöver förrättningsorganisationen — av ett centralorgan, lantmäteristyrelsen, och regionala organ, överlantmätarna med länslantmäterikontoren. De kommunala organen är i viss utsträckning föremål för tillsyn av lantmäteristyrelsen och regionala statliga organ.

På senare tid har förutsättningarna för lantmäteriverksamhetens organisation förändrats. Den strukturella utjämningen mellan kommunerna som fullföljs genom den snart genomförda kommunindelningsreformen har medfört att grundvalen för nuvarande uppdelning av fastighetsbildningsreglerna i ett system för land och ett för stad fallit bort. Den nya lagstiftningen på området — FBL — blir därför enhetlig för hela landet. Därmed försvinner också de nuvarande formella kriterierna för en uppdelning av lantmäteriorganisationen i en statlig och en kommunal del. Också den nuvarande uppdelningen av fastighetsregistreringen på skilda register för land och stad kommer att försvinna till följd av principbeslutet om ett nytt fastighetsregister, som blir enhetligt för hela landet och uppbyggt på ADB. Tillkomsten av FBL och det nya fastighetsregistret motiverar vidare, som jag skall utveckla närmare i det följande, att delvis nya krav ställs på organisationen. Av betydelse för den regionala organisationen är de nyligen beslutade riktlinjerna för en partiell omorganisation av den statliga länsför-

valtningen. Dessa innebär bl. a. att länsstyrelsen får som en huvuduppgift att samordna den översiktliga samhällsplanering som bedrivs inom den statliga länsförvaltningen. Bl. a. de nämnda förhållandena motiverar en anpassning av lantmäteriverksamhetens organisation. Till grund för översynen ligger ett betänkande av utredningen rörande fastighetsbildnings- och mätningväsendets organisation samt remissyttrandena över detta. Innan jag förordar riktlinjer för en ny organisation vill jag emellertid slå fast vissa grundläggande krav som enligt min mening bör ställas på lantmäteriverksamhetens huvudgrenar — fastighetsbildning, fastighetsregistrering och mätningverksamhet.

Fastighetsbildning

Enligt FBL skall all fastighetsbildning ske vid förrättning som verkställs av en fastighetsbildningsmyndighet. Denna skall bestå av en förrättningslantmätare och, i vissa fall, gode män. Inom förrättningens ram skall erforderliga utredningar göras samt enskilda och allmänna intressen vägas inbördes och mot varandra. Om det behövs får förhandlingar föras mellan parterna vid förrättningen. Detta judiciellt präglade förfarande stämmer i stort sett överens med det som tillämpas enligt JDL men avviker från förfarandet enligt FBLS. Förfarandet enligt sistnämnda lag är nämligen i huvudsak av administrativ karaktär och i flertalet fall — tomtbildningsfallen — helt underordnat planeringsbeslut (stadsplan och tomtindelning). FBL innehåller bara mycket allmänt hållna regler om tillåtligheten av fastighetsbildningsåtgärder. Lagen ger vidare fastighetsbildningsmyndigheterna vidgade befogenheter att vidta åtgärder inom förrättningens ram. Det blir sålunda t. ex. möjligt att vid förrättning lösa in områden samt att i större utsträckning än f. n. bilda servitut och samfälligheter och att för framtiden med bindande verkan avgöra frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet. Den nuvarande fastställelseprövningen av förrättningar slopas. Sammanfattningsvis kan sägas att FBL ger fastighetsbildningsmyndigheten väsentligt större befogenheter och avsevärt vidgar möjligheterna att följsamt anpassa fastighetsbildningsåtgärderna till utvecklingen inom olika samhällsområden.

För att de fördelar FBL sålunda kan ge skall kunna utnyttjas fullt ut måste vissa krav ställas på fastighetsbildningsmyndigheten och på organisationen i övrigt. Dessa krav är främst — förutom det redan nämnda att behovet av samverkan med andra myndigheter tillgodoses — att förrättningslantmätaren har en förhållandevis hög kompetens, att fastighetsbildningsmyndigheten har en opartisk ställning och att förutsättningar finns för enhetlig lagtillämpning hos fastighetsbildningsmyndigheterna. Om vikten av att dessa krav uppfylls råder i stor sett full enighet inom utredningen och bland remissinstanserna.

Frågan om förrättningslantmätarens kompetens hänger samman med frågan om hur organisationen av fastighetsbildningsmyndigheten skall byggas upp mer i detalj och hur delegation av skilda uppgifter skall ordnas

inom myndigheten. Jag begränsar mig därför i detta sammanhang till att anföra några allmänna synpunkter på frågan. För förrättningar enligt FBL behövs bl. a. djupgående kunskaper i rättsliga frågor, fastighetsvärdering och mätningstekniska ämnen. Med anledning av uttalanden under förarbetena till FBL om vikten av ökade kunskaper hos den förrättningsverksamma personalen har utbildningsplanen för sektionen för lantmäteri vid tekniska högskolan i Stockholm justerats så att bl. a. utbildningen i rättsliga ämnen utökas väsentligt. Utbildningen inom sektionen kan bedrivas med skilda inriktningar. Några utbildningsinriktningar är särskilt tillrättalagda för fastighetsbildning och därmed sammanhängande frågor. I lantmäteriets regi genomförs en omfattande kursverksamhet för den yrkesverksamma personalen. Det synes nödvändigt att kräva att vid varje fastighetsbildningsmyndighet skall finnas åtminstone en förrättningslantmätare med kunskaper motsvarande den utbildningsinriktning inom sektionen för lantmäteri vid tekniska högskolan i Stockholm som särskilt tillrättalagts för verksamhet av den art som ankommer på myndigheten. Härutöver måste givetvis krävas att förrättningslantmätaren har praktisk erfarenhet av förrättningsverksamhet.

Det måste vara rationellt att de som fyller dessa högt ställda krav på kunnande i fråga om förrättningsverksamhet också i huvudsak får ägna sig åt sådan verksamhet. Att så sker är motiverat också av att fastighetsbildningsmyndigheten måste ha en opartisk ställning. Förrättningslantmätaren bör sålunda givetvis inte i ärenden om köp eller försäljning av fastigheter eller i liknande situationer låta engagera sig för part, som är eller kan bli sakägare vid förrättning, på sådant sätt att hans objektivitet vid förrättningen kan ifrågasättas. Han bör inte heller i övrigt utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för hans opartiskhet. Å andra sidan är det givet att, som jag skall beröra närmare i det följande, förrättningslantmätaren måste utföra åtskilliga uppgifter som faller utanför själva fastighetsbildningsförrättningens ram men som hänger nära samman med fastighetsbildningsverksamheten i en vidare bemärkelse. Jag syftar här på t. ex. förberedande åtgärder, såsom samråd med rationaliseringsorgan inom jord- och skogsbruksområdet samt organ inom plan- och byggnadsväsendet och upprättande av förslag till tomtindelning, samt rådgivning o. d. åt allmänhet och myndigheter. Som har understrukits under förarbetena till FBL måste vidare förrättningslantmätaren vara anställd i allmän tjänst.

Vad jag nu har anfört leder enligt min uppfattning till att varje fastighetsbildningsmyndighet bör ha ett verksamhetsunderlag som är tillräckligt stort för att åtminstone en förrättningslantmätare sysselsätts praktiskt taget utslutande med förrättningsverksamhet och sådan därmed sammanhängande verksamhet som jag berört i det föregående.

För att inte tilltron till fastighetsbildningsmyndighetens opartiskhet skall rubbas bör vidare myndigheten så långt möjligt vara organisatoriskt fristå-

ende och alltså inte heller inordnas i eller underordnas organ som kan vara part i fastighetsfrågor, t. ex. fastighetsförvaltande organ. Det nu anförda behöver enligt min mening inte leda till att erforderlig samverkan med andra organ försvåras.

Den principiella uppbyggnaden av FBL, som medger att lagen skall kunna tillämpas under starkt varierande förhållanden och som innefattar stor följsamhet till ändrade riktlinjer för plan- och jordpolitik och därmed avsevärd rörelsefrihet för förrättningsmyndigheten, gör det angeläget att förutsättningar skapas för enhetlig lagtillämpning. För den skull behövs centralt utfärdade anvisningar, rådgivning, fortbildning och fastighetsrättslig service från centralt håll. Även bindande föreskrifter torde komma att behövas, t. ex. i fråga om arbetsordning o. d. Det torde också vara lämpligt att tjänstemän vid myndigheterna blir skyldiga att delta i överläggningar och kurser som anordnas centralt eller regionalt.

Fastighetsregistrering

Fastighetsregistrens huvuduppgift är att redovisa fastighetsindelningen, dvs. att — direkt eller genom hänvisning till fastighetsbildningsakt — ange fastigheternas belägenhet, avgränsning, innehåll och rättigheter. Registren innehåller därför tillsammans med förrättningsarkiven uppgifter av betydelse för bl. a. fastighetsägare, fastighetsbildningsorgan och planeringsorgan. Fastighetsregistren utgör också underlag för inskrivningsregistret (fastighetsböckerna).

Beslutet om ett nytt fastighetsregister innebär bl. a. att registret skall vara enhetligt för hela landet, att kommunerna skall vara registerområden, att registret skall föras på en central dataanläggning och att fastigheternas läge skall anges med koordinater. Beträffande den närmare utformningen av registret bedrivs f. n. inom CFD fortsatt utredningsarbete innefattande bl. a. vissa praktiska försök inom Uppsala län. Hos registerförare förbereds överföringen till det nya registret. Det övervägs vidare att i dataanläggningen lagra också andra data med anknytning till fastigheterna, t. ex. plan- och byggnadsdata.

Man torde kunna utgå från att det nya registersystemet i utbyggt skick kommer att ge lantmäteriorganen och andra organ på både lokal och regional nivå möjlighet att få tillgång till uppgifter ur själva registret. Det spelar från denna synpunkt ingen roll om registermyndigheten förläggs till lokal eller regional nivå. Uppgifter ur registerkarta och förrättningsarkiv måste, oavsett vilka organ som anförtros arkivvården, kunna tillhandahållas andra lantmäteriorgan och övriga myndigheter som för sin verksamhet har behov av sådana uppgifter.

Att tillhandahålla uppgifter från arkiv som knyts till registren kräver insatser av personal med viss specialistskolning. I än högre grad gäller detta själva registerföringen. För att en tillräcklig specialisering skall vara

möjlig krävs en förhållandevis stor ärendemängd hos varje registermyndighet vilket talar för att myndighetens verksamhetsområde i allmänhet bör vara väsentligt större än fastighetsbildningsmyndigheternas. Eftersom fastighetsregistermyndigheten enligt FBL kan utöva viss, huvudsakligen formell kontroll av fastighetsbildningsförrättningen — myndigheten kan söka rättelse hos fastighetsdomstolen bl. a. när uppgift om fastighetsbildningen på grund av fel eller oklarhet inte kan föras in i registret — torde ansvaret för fastighetsregistreringen inte kunna läggas hos fastighetsbildningsmyndigheten eller hos organ som är underordnat denna myndighet.

På grund av det anförda finner jag att fastighetsregistreringen i princip bör anförtros en länsmyndighet.

Mättningsverksamhet

Den tekniska verksamhet — t. ex. upprättande av stamnät och primärkartor — som i stor utsträckning bedrivs av lantmäteriorganen kommer i allmänhet både fastighetsbildningen och plan- och byggnadsverksamheten till godo. I stadsbyggnadsprocessen används t. ex. stompunkter och primärkartor både vid planläggningen och den efterföljande fastighetsbildningen samt slutligen också för de s. k. nybyggnadskartor som ligger till grund för byggnadslovsprövningen. Härutöver förekommer vissa mätningstekniska arbetsmoment i direkt anslutning till själva fastighetsbildningen. Andra tekniska åtgärder av liknande art förekommer uteslutande inom ramen för planläggnings- och byggnadsverksamheten. I kommuner där fastighetsbildningen enligt FBLS handhas av kommunalt organ — stadsingenjörskontor — sköter detta organ i allmänhet också mättningsverksamheten. Vissa andra kommuner har egna organ för mättningsverksamhet medan åter andra lämnar uppdrag åt enskilda konsulter eller det statliga lantmäteriet att utföra sådan mättningsverksamhet som behövs för skilda kommunala ändamål.

Utredningen, som föreslår att fastighetsbildningen i hela landet skall handhas av statliga fastighetsbildningsmyndigheter, anser att mättningsverksamheten i princip bör vara en kommunal angelägenhet men att kommunerna skall ha frihet att bestämma i vilken utsträckning och i vilka former de själva skall handha sådan verksamhet. Kommun bör enligt utredningen också ha möjlighet att ombesörja sådana tekniska moment som ingår i själva fastighetsbildningen. Utredningen förutsätter att de större och medelstora kommunerna i allmänhet kommer att inrätta särskilda organ för mättningsverksamhet. I den mån kommun inte själv vill svara för mättningsverksamhet bör enligt utredningens mening det statliga fastighetsbildningsorganet vara skyldigt att i form av uppdrag lämna kommunen mätningsteknisk service. Reservanterna liksom nästan genomgående remissinstanserna delar uppfattningen att kommunerna själva bör få ordna mättnings-

verksamheten med hänsyn till vad som är lämpligt för varje kommun. Enligt reservanternas uppfattning, vilken biträds av en stor grupp remissinstanser, skall emellertid kommun som så önskar kunna svara för fastighetsbildningen, vilket innebär att i de flesta fall ett och samma organ kan handha både fastighetsbildning och mättningsverksamhet. Flera remissinstanser har understrukit att en sådan ordning är lämpligare än att, som utredningen tänkt sig, ett särskilt mättningsorgan för fastighetsbildningsmyndighetens räkning utför det mätningstekniska arbete som ingår i själva fastighetsbildningen. Reservanterna, som mycket starkt betonar mättningsverksamhetens stora betydelse inte bara för fastighetsbildningen utan också för kommunalteknik och samhällsbyggande i övrigt, anser att, åtminstone på sikt, byggnadsnämnderna i alla kommuner bör lägga upp stomnät, primärkartor och översiktsskator.

Särskilt inom expansiva tätorter där bebyggelseplaneringen snabbt och följsamt måste slutföras genom fastighetsbildningsåtgärder är behovet av nära samordning mellan mättningsverksamhet och fastighetsbildning stort. Det är angeläget att mättningsverksamheten organiseras på ett sätt som möjliggör en effektiv sådan samverkan. Utredningen och remissbehandlingen har övertygat mig om att frågan om vilket organ som skall handha mättningsverksamheten och hur denna närmare skall organiseras lämpligen bör lösas från fall till fall med hänsyn till lokala förhållanden och förutsättningar. Sålunda kan samordningsbehovet säkert ofta tillgodoses bäst om samma organ handhar både fastighetsbildning och mättningsverksamhet men skäl saknas att i detta avseende binda sig vid den ena eller den andra organisationsformen.

Lokalorganisationen

För den statliga lantmåteriverksamheten är landet indelat i 110 lantmåteridistrikt under ledning av distriktslantmätare. Denne bildar tillsammans med underställd personal en organisationsenhet, distriktsenhet, på vilken ankommer i princip all förrättnings- och uppdragsverksamhet som inte skall handläggas av kommunala organ inom distriktet. Vid sidan av distriktsindelningen finns emellertid s. k. specialenheter som övertar vissa uppgifter från distriktsenheterna. Uppgifter som överförs på specialenhet är i huvudsak jord- och skogsbruksärenden eller fastighetsregleringar i samband med större vägbyggnadsföretag. Specialenheternas verksamhetsområden är alltså funktionellt avgränsade. Lantmåteristyrelsen beslutar om inrättande av specialenhet och avgör därvid uppgiftsfördelningen mellan enheten och berörda lantmåteridistrikt. F. n. finns 31 specialenheter.

Den nuvarande ordningen med distriktsenheter och specialenheter medger en smidig och följsam anpassning av lantmåteriorganisationen till samhällsutvecklingens krav. Specialenheterna gör det möjligt att avlasta dis-

trikten sådana arbetsuppgifter som på grund av stor frekvens eller svårighetsgrad skulle kunna försvåra distriktsenhetens handläggning av övriga förrättningar. Anordningen befordrar vidare rationella handläggningsformer och enhetliga bedömningsgrunder för särskilda ärendetyper. Den personal som arbetar inom en specialenhet kan i allmänhet koncentrera sig på en viss typ av ärenden och kan därigenom förvärva större rutin. Inte minst viktigt är att överföringen av vissa uppgifter till specialenhet underlättar kontakter och samordning med organ som har annat verksamhetsområde än distriktsenheten — t. ex. kommun inom distriktet eller hela länet.

De kommunala förrättningsorganens verksamhet är knuten till vissa geografiska områden och är alltså i första hand territoriellt avgränsad mot lantmäteridistriktens arbetsområden. En funktionell avgränsning finns emellertid också på det sättet att det kommunala organets behörighet i princip är beroende av att FBLS skall vara tillämplig, vilket innebär att i huvudsak bara vissa typer av förrättningar kommer i fråga. Vidare finns möjlighet att genom särskilda förordnanden beträffande vissa förrättningar eller förrättningstyper kombinera statlig och kommunal verksamhet inom området. I princip kan därför sägas att de kommunala förrättningsorganen i dag, på motsvarande sätt som de statliga specialenheterna, har funktionellt avgränsade uppgifter — huvudsakligen förrättningar för tätortsutveckling. Också av den kommunala organisationen är erfarenheterna goda. De kommunala förrättningsorganen har nämligen, främst genom sin specialisering på förrättningar av detta slag, goda förutsättningar för ett nära samarbete med kommunens planmyndigheter och den kommunala mättningsverksamheten.

Vid uppbyggnaden av en ny organisation för lantmäteriverksamheten bör man dra nytta av de erfarenheter som har vunnits av den nuvarande organisationens verksamhet. Både utredningen och reservanterna samt praktiskt taget alla remissinstanser är ense om att det bör finnas en — statlig — grundorganisation som bygger på territoriellt avgränsade enheter. Jag delar denna uppfattning och menar att organisationen liksom hittills i princip bör täcka hela landet. Härutöver bör liksom f. n. finnas enheter med funktionellt avgränsade arbetsuppgifter. Erfarenheterna av sådana enheter är enligt min mening så positiva att systemet bör vidareutvecklas inom ramen för den nya organisationen. Specialenheter bör inrättas såväl för verksamhet som sammanhänger med rationaliseringsåtgärder och liknande uppgifter inom jordbruket och skogsbruket som för insatser för bebyggelseutveckling m. m. inom tätorterna. Jag vill nu närmare redogöra för hur en sådan organisation bör ordnas.

Utredningen har föreslagit riktlinjer för en indelning i *territoriella verksamhetsområden*. Utredningen har därvid framhållit att arbets- och kontorsorganisatoriska skäl talar för relativt stora enheter, medan främst behovet av god lokalkännedom och nära kontakt med kommunerna och allmänheten verkar som begränsande faktorer. Som bestämda krav framhåller

utredningen att en kommun inte får delas på olika verksamhetsområden och att sådant område aldrig får sträcka sig över en länsgräns. Utredningens förslag till indelning upptar 88 regioner. För att underlätta möjligheterna för organisationen att lämna teknisk service till kommunerna föreslår utredningen att särskilda lokalkontor skall kunna inrättas som komplement till det regionkontor som skall finnas inom varje region.

Grunderna för den nuvarande indelningen i lantmäteridistrikt bestämdes år 1960. Därvid förutsattes att en minskning av antalet distrikt kunde bli motiverad av främst organisatoriska förhållanden. De faktorer som utredningen ansett böra vara avgörande för en ny indelning är i princip desamma som legat till grund för den nuvarande indelningen. Den minskning av antalet enheter som har föreslagits kan ses uteslutande som en organisatorisk anpassning till sådana förändringar i samhällsutveckling och arbetsteknik som inträffat under 1960-talet. Enligt min mening torde det framlagda förslaget i stort sett vara väl ägnat att ligga till grund för en indelning. Förslaget bör dock övervägas ytterligare med hänsyn till de synpunkter rörande lokala förhållanden som framförts i remissyttrandena och till sådana förändringar som kan föranledas av att specialenheter inrättas för viss tätortsverksamhet. Även frågan om inrättande av lokalkontor bör bedömas i detta sammanhang. Det ankommer på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantmäteristyrelsen att besluta om ändring i indelningen och om lokalkontor. Utredningen har föreslagit att de territoriella enheterna skall benämnas regioner. Enligt min mening saknas anledning att frågå den nuvarande benämningen distrikt.

Specialenheter bör kunna inrättas i den mån arbetsorganisatoriska förhållanden motiverar detta. Exempel på sådana förhållanden kan vara att vissa ärendetyper med hänsyn till sin art kräver stark specialisering hos personalen, att distriktsenheten är ojämnt arbetsbelastad eller att kraven på samordning av viss fastighetsbildningsverksamhet med annan verksamhet bättre kan tillgodoses om specialenhet bildas. Som jag tidigare redogjort för är det sådana förhållanden som i dag föranleder inrättande av specialenheter inom den statliga organisationen, huvudsakligen för jord- och skogsbruksfrågor. Motsvarande förhållanden kan emellertid motivera inrättande av specialenheter också för frågor som sammanhänger med bebyggelseutveckling inom tätorter och liknande uppgifter.

Frågan om när specialenhet för sistnämnda ändamål skall inrättas bör bedömas utifrån de lokala förutsättningarna i varje särskilt fall. Avgörande för bedömningen bör därvid vara kraven på samordning av fastighetsbildningen med verksamheten inom plan- och byggnadsväsendet. Enligt min mening bör nämligen stort avseende fästas vid vad reservanterna med instämmande av en stor grupp remissinstanser anfört om att planläggning, fastighetsbildning och bebyggelseprojektering inte kan avgränsas från varandra vare sig i sak eller tidsmässigt. Fastighetsbildaren måste därför

vara engagerad i alla dessa faser av processen, varvid hans insats i planläggningen och bebyggelseprojekteringen huvudsakligen har samrådskarakter. Av utomordentligt stor vikt är naturligtvis också att fastighetsbildningsbeslutet kan meddelas utan dröjsmål. Jag vill understryka att FBL skapar gynnsammare förutsättningar både för erforderligt samråd mellan fastighetsbildaren och dem som i övrigt deltar i bebyggelseutvecklingen och för snabba beslut av fastighetsbildningsorganen i denna process. Även den noggrannare tidsplanering som präglar dagens samhällsbyggande torde underlätta lösningen av samordningsfrågorna. Många gånger torde därför den önskvärda samordningen kunna tryggas genom att en viss arbetsfördelning sker mellan personal inom vederbörande distriktsenhet, t. ex. så att särskild förrättningslantmätare — om flera finns inom distriktsenheten — avdelas för uppgifter som hänger nära samman med bebyggelseplaneringen inom en kommun. I andra fall åter torde den erforderliga samordningen och snabbheten i beslutsfattandet bäst komma till stånd om specialenhet inrättas för fastighetsbildning av nu ifrågavarande slag.

Även om anordningen med specialenheter principiellt bygger på en funktionell uppgiftsfördelning, torde det i vissa fall vara praktiskt att den närmare avgränsningen av uppgifterna anknyts till vissa territoriella områden. Specialenhet som inrättas för bebyggelsefrågor kan sålunda t. ex. ges uppgifter som rör vissa bestämda utbyggnadsprojekt eller uppgift avseende visst planområde eller viss tätort eller en kommuns hela område. Det bör inte heller vara uteslutet att i vissa fall ärenden av annan karaktär som kan förekomma inom sådant område handläggs av specialenheten. Den smidighet som utmärker nuvarande statliga organisation när det gäller överflyttning av ärenden mellan olika enheter bör i möjlig mån behållas i det nya systemet.

Den ordning som jag sålunda förordar innebär att allmänheten alltid kan vända sig till distriktsenheten i fastighetsbildningsfrågor. För handläggning skall emellertid ärendet överlämnas till specialenhet, om det enligt den uppgjorda arbetsfördelningen faller på sådan enhet. I den mån specialenhet har inrättats skall det givetvis vara möjligt att också vända sig direkt till denna enhet i ärenden som hör till dess befogenhetsområde.

De organisatoriska krav som enligt vad jag tidigare anfört följer av övergången till FBL är självfallet tillämpliga också i fråga om specialenheterna. Kraven innebär bl. a. att ett relativt stort förrättningsunderlag behövs för varje enhet. Eftersom de nuvarande fastighetsbildningsenheterna, inräknat de kommunala, i stor utsträckning inte har ett förrättningsunderlag som räcker till för att helt sysselsätta en förrättningslantmätare, innebär de organisatoriska kraven att man bör räkna med en minskning i antalet förrättningsorgan.

Utredningen och remissinstanserna har som en huvudfråga betraktat spörsmålet i vad mån fastighetsbildning skall kunna ske under kommunalt

huvudmannaskap. De som talat för kommunalt huvudmannaskap har till stöd för sin uppfattning åberopat främst att nuvarande kommunala enheter väl fullgjort sina uppgifter. Detta har framför allt tillskrivits det förhållandet att de kommunala enheterna haft de bästa förutsättningarna att tillgodose dels samordningen med andra kommunala organ, i första hand dem som är verksamma inom plan- och byggnadsväsendet, dels kravet på snabb handläggning.

Som jag ser det är frågan om huvudmannaskapet av relativt underordnad betydelse. Avgörande vikt bör enligt min mening i stället fästas vid att organisationen blir så effektiv som möjligt och medger smidig samverkan med andra organ inom samhällsplaneringen. De av mig förordade specialenheterna torde, oavsett huvudmannaskapet, i och för sig vara väl ägnade att tillgodose både effektivitetskravet och behovet av samverkan. I vissa fall kan emellertid samverkan otvivelaktigt ytterligare främjas, om specialenhet för bebyggelsefrågor ställs under kommunalt huvudmannaskap. Jag har tidigare framhållit att skäl kan anföras för att fastighetsbildningsmyndighet med särskild inriktning på förrättningar för tätortsutveckling också bör ha hand om mättningsverksamheten inom sitt verksamhetsområde. Om en kommun under alla omständigheter behöver egen organisation för mättningsverksamhet och om det finns förutsättningar att inom kommunen inrätta en specialenhet för tätortsförrättningar, kan det alltså med hänsyn till behovet av samordning mellan fastighetsbildning och mättningsverksamhet bedömas lämpligt att kommunen får vara huvudman för specialenheten så att all mättningsverksamhet kan förläggas till denna enhet. Också andra lokala förhållanden liksom kommunens egna önskemål i frågan kan motivera kommunalt huvudmannaskap för specialenheter av ifrågasvarande slag. Jag anser därför att kommun som önskar vara huvudman för sådan enhet, skall ha möjlighet till detta. Enligt ett uttalande av reservanterna bör kommunalt huvudmannaskap för fastighetsbildningsmyndighet även kunna utövas av flera kommuner i samverkan. Huvudsyftet med att möjliggöra kommunalt huvudmannaskap är emellertid att ytterligare förbättra förutsättningarna för en intim samverkan med kommunens organ för plan- och byggnadsväsendet inom ramen för en integrerad exploateringsprocess. Jag kan inte finna att detta syfte främjas genom skapandet av interkommunala organ för fastighetsbildningen och kan därför inte biträda reservanternas ifrågasvarande förslag.

Specialenhet under kommunalt huvudmannaskap måste inordnas i den kommunala förvaltningen på ett sådant sätt att dess opartiskhet inte kan sättas i fråga. Det torde bl. a. innebära att enheten inte kan underordnas kommunstyrelsen eller annat fastighetsförvaltande organ. Den förrättningsverksamma personalen bör vidare i princip inte sysselsättas i sådana kommunala arbetsuppgifter utanför enhetens verksamhetsområde som kan medföra bindningar till vad som vid fastighetsbildningen utgör kommunala

partsintressen. I frågor om själva förrättningsverksamheten måste enheten och dess personal vara underkastad föreskrifter och anvisningar av de överordnade statliga lantmäteriorganen på samma sätt som motsvarande statliga enheter och deras personal. I fråga om den förrättningsverksamma personalen bör vidare gälla att den skall vara skyldig att delta i överläggningar med statliga myndigheter och i fortbildningskurser i den utsträckning som föreskrivs av överordnade statliga myndigheter.

Frågan om en närmare författningsreglering av fastighetsbildningsmyndigheterna, organiserade i enlighet med mitt förslag, torde få övervägas i annat sammanhang varvid särskilt bör beaktas bl. a. anpassningen av en sådan reglering till FBL:s forumregler.

Av vad jag tidigare anfört i fråga om mättningsverksamhetens organisation följer att sådan verksamhet i många fall kommer att utföras av kommunala mättningsorgan — antingen fristående sådana eller mättningsorgan integrerade med fastighetsbildningsorgan under kommunalt huvudmannaskap. Kommunerna bör emellertid också kunna påräkna att statliga lantmäteriorgan mot ersättning lämnar service i dessa hänseenden.

Den organisation jag här förordar förutsätter för sitt genomförande fortsatt utredning med utgångspunkt i de lokala förhållandena. Godtar statsmakterna de riktlinjer för omorganisationen som jag uttalat mig för avser jag att föreslå Kungl. Maj:t att ge länsstyrelserna uppdrag att efter samråd med kommunerna och lantmäteristyrelsen inkomma med detaljförslag till lokal förrättningsorganisation. Sådant förslag skall avse frågor om distriktsindelning, inrättande av specialenheter och huvudmannaskap för dessa samt inrättande av distrikts- och lokalkontor. Det bör också undersökas i vilken utsträckning kommunerna kan väntas utnyttja fastighetsbildningsorganisationen för mätningsteknisk service. Jag har i det föregående angett vilka allmänna förutsättningar som bör föreligga för att specialenhet skall inrättas. Det ligger emellertid i sakens natur att det i bland kan vara vanskligt att bedöma om sådana förutsättningar föreligger i det enskilda fallet. Jag utgår från att länsstyrelserna vid upprättande av sitt förslag tar all möjlig hänsyn till de synpunkter som anförs från de berörda kommunernas sida. Samtidigt måste de självfallet beakta att organisationen får en lämplig utformning för hela länet. I samband med övergången till en ny organisation bör denna i sin helhet fastställas av Kungl. Maj:t. Liksom f. n. bör därefter frågor som innebär ändring av distriktsindelningen underställas Kungl. Maj:t, medan frågor om inrättande av specialenheter liksom frågor om den närmare uppgiftsfördelningen mellan distrikt och specialenhet bör få avgöras av lantmäteristyrelsen. Styrelsen bör också efter samråd med berörd kommun besluta om lokalisering av distriktskontor och inrättande av lokalkontor. Självfallet måste beslut av lantmäteristyrelsen i frågor som nu har nämnts kunna genom besvär av t. ex. kommun underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Länsorganen

Överlantmätarnas och länslantmäterikontorens nuvarande arbetsuppgifter består i huvudsak i att dels organisatoriskt leda lantmåteriväsendet i länet, dels lämna service åt förrättningsorganisationen och myndigheter på länsplanet eller att utöva samråd med sådana myndigheter, dels utöva vissa myndighetsuppgifter. De sistnämnda uppgifterna består främst i fastställelseprövning av förrättningar och i fastighetsregistrering.

FBL och den nya organisation på lokalplanet som jag förordat i det föregående kommer att leda till inte oväsentliga förändringar i överlantmätarens arbetsuppgifter. En annan ändring av betydelse för lantmåteriverksamheten i länen är som jag tidigare nämnt de nyligen beslutade riktlinjerna för en partiell omorganisation av den statliga länsförvaltningen. Vid min anmälan av denna fråga (prop. 1970: 103) förutskickade jag att relationerna mellan den nya länsstyrelsen och överlantmätaren skulle bedömas i nu förevarande sammanhang.

Länsförvaltningsreformen innebär bl. a. att länsstyrelsen för att kunna samordna den översiktliga samhällsplanering som sker inom den statliga länsförvaltningen tilläggs vidgade befogenheter i förhållande till andra länsorgan. Länsarkitektkontoren inordnas i samband därmed i länsstyrelserna och handläggningen av plan- och byggnadsfrågor inom länsförvaltningen blir därigenom i huvudsak koncentrerad till länsstyrelsen. Dessa förhållanden påkallar enligt min mening också vissa förändringar i uppgiftsfördelningen mellan länsstyrelsen och överlantmätaren.

Överlantmätaren har bl. a. till uppgift att verka för samordning av fastighetsbildningen med åtgärder som planläggs på angränsande områden genom andra myndigheter och organ. Betydelsen av denna arbetsuppgift ökar väsentligt genom tillkomsten av FBL. För en riktig tillämpning av de smidiga och anpassningsbara fastighetsbildningsinstitut som FBL innefattar behövs sålunda ömsesidig information om de olika länsorganens intentioner i planeringsfrågor. Denna information bör samlas hos den nya länsstyrelsen.

Som nämnts slopas genom FBL fastställelseprövningen av fastighetsbildningsförrättningarna. Denna prövning utförs f. n. av överlantmätaren i fråga om förrättningar enligt JDL och vissa förrättningar enligt FBLS och av länsstyrelsen i fråga om huvuddelen av förrättningarna enligt FBLS. En efterprövning av de allmänna intressena vid fastighetsbildningen skall enligt FBL i stället ske genom att vissa myndigheter ges rätt att fullfölja talan mot fastighetsbildningsmyndighetens beslut. Sådan fullföljdsrätt har tillagts länsstyrelsen, överlantmätaren och lantbruksnämnden samt, beträffande områden där det föreligger skyldighet att söka byggnadslov, även byggnadsnämnden. Inom områden med fastställd detaljplan skall bevakningen av allmänna intressen handhas uteslutande av byggnadsnämnden, om fastighetsbildningsåtgärden endast berör mark som är avsedd för annat än jordbruksändamål.

Frågan om talan skall föras mot fastighetsbildningsbeslut måste ofta avgöras med beaktande av allmänna riktlinjer för planeringen inom skilda sektorer. För att en sådan samordning skall främjas på bästa sätt när det gäller fastighetsbildningen i länet bör rätten på länsplanet att fullfölja talan mot fastighetsbildningsbeslut utövas av länsstyrelsen ensam i stället för av länsstyrelsen och överlantmätaren resp. lantbruksnämnden var för sig.

Synpunkter motsvarande de nu anförda kan läggas också på den befogenhet som överlantmätaren resp. lantbruksnämnden och länsstyrelsen har enligt FBL att ta initiativ till vissa fastighetsregleringar som är motiverade från allmän synpunkt. Också i detta avseende bör alltså beslutanderätten utövas av länsstyrelsen ensam.

Den ordning som jag har förordat nu förutsätter ändring i FBL. Frågan härom torde få anmälas i annat sammanhang.

Enligt vad jag förut anfört bör fastighetsregistret i princip föras av ett länsorgan. Utredningen och ett stort antal remissinstanser, som också anser att registret skall föras länsvis, föreslår överlantmätaren som registermyndighet. Reservanterna förordar, med instämmande från åtskilliga remissinstanser, samma ordning som huvudprincip men anser att avsteg härifrån bör kunna göras för vissa större kommuner som själva bör få svara för registrering. Fastighetsregistret samt till detta hörande kartverk och arkiv kommer, särskilt när det nya registersystemet har genomförts, att bli av mycket stor betydelse inte bara för lantmäteriverksamheten utan också för samhällsplaneringen på andra områden. Det är angeläget att informationsmaterial som behövs i planeringen så långt möjligt samlas och samordnas. Med hänsyn härtill finner jag det uppenbart att länets registermyndighet bör vara länsstyrelsen. Under en övergångstid, innan det nya registret blivit upplagt, bör avgöras från fall till fall om befintligt register — i enlighet med den förordade principlösningen — bör flyttas till länsstyrelsen genast eller först när det nya registret blivit upplagt. Prövningen härav ankommer på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

Fastighetsregistren bygger på uppgifter ur förrättningsakterna. Tillgång till dessa akter är därför nödvändig såväl vid registreringen som vid användningen av registret. Med hänsyn härtill är — som jag redan antytt och som också framhållits av utredningen och flera remissinstanser — en organisatorisk och lokalmässig samordning av fastighetsregistret och förrättningsarkiven ofrånkomlig. Frågan i vilken utsträckning äldre förrättningsarkiv skall förvaras hos registermyndigheten bör utredas ytterligare innan slutlig ställning tas. Också denna fråga ankommer på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

För de uppgifter med avseende på fastighetsbildning och fastighetsregistrering som enligt min mening sålunda bör ligga hos länsstyrelsen är överlantmätarens medverkan oundgängligen nödvändig. Överlantmätarens erfarenhet, sakkunskap och insikter bör även i övrigt — liksom hittills — självfallet utnyttjas i den planeringsverksamhet som ankommer på länsstyrelsen. Des-

sa förhållanden måste anses utgöra starka skäl för att överlantmätaren och länslantmäterikontoret — på samma sätt som länsarkitekten och länsarkitektkontoret — tillhör den samhällsplaneringsenhet som skall finnas i den nya länsstyrelsen. Vissa rationaliseringsvinster genom gemensam kontorsorganisation, bl. a. i vad avser kartarkiv och ritbiträden m. m., torde också kunna uppnås med en sådan organisation.

Det kan emellertid konstateras att andra lantmäteriuppgifter på det regionala planet saknar egentlig anknytning till planeringsarbetet i länsstyrelsen och att det inte heller av andra skäl finns anledning att lägga dem på länsstyrelsen. Till dessa uppgifter hör framför allt ledningen av den lokala förrättningsorganisationen och uppgiften att lämna service åt denna samt åt andra myndigheter och enskilda.

De riktlinjer för en ny organisation på lokalplanet som jag har förordat i det föregående torde leda till att den statliga andelen av förrättningsorganisationen ökar i viss mån. Sådana ledningsuppgifter som avser personaladministration och övriga organisatoriska frågor och som bör ligga på regional nivå kommer därmed att vidgas i motsvarande utsträckning. Som jag redan utvecklat medför tillkomsten av FBL ett ökat behov av anvisningar och rådgivning i syfte att åstadkomma en enhetlig tillämpning hos förrättningsorganen. Sådan verksamhet bör omfatta såväl statliga som kommunala enheter och bör i viss utsträckning ankomma på regionala organ. Den förordade lokala organisationen förutsätter att verksamheten inom enheterna följs och att initiativ tas till sådana organisationsändringar som kan påkallas av ändringar i ärendefrekvenser och av andra förhållanden. Också dessa uppgifter bör förläggas till regional nivå.

Praktiska skäl kan tala för att vissa uppgifter som normalt ankommer på förrättningsmyndighet men som förutsätter en hög grad av specialisering, t. ex. vissa tekniska åtgärder eller tillhandahållande av underlag för värderingar, bör utföras av enheter med länet som verksamhetsområde.

I fråga om mättningsverksamhet lämnar f. n. lantmäteristyrelsen kommunerna viss service. Denna avser rådgivning och upplysning samt program för och kontroll av triangelmätning och därmed sammanhängande kartläggning. Det är angeläget med en viss samordning på länsnivå av mättningsverksamheten, främst kartläggningen för fastighetsbildningens samt den lokala plan- och byggnadsverksamhetens behov. Sådana serviceuppgifter som kan befordra en samordning på länsplanet av kartfrågorna bör därför flyttas från lantmäteristyrelsen till den regionala nivån samtidigt som ifrågavarande verksamhet intensifieras.

De uppgifter på regional nivå som jag nu berört har enligt min mening inget naturligt samband med länsstyrelsens översiktliga planeringsverksamhet. Detta förhållande liksom rena effektivitetssynpunkter talar för att dessa uppgifter bör ankomma på ett från länsstyrelsen fristående organ under överlantmätarens ledning.

Emellertid går det som jag ser det att finna en organisation på länsplanet som tillgodoser behovet av samordning under rationella arbetsformer mellan länsstyrelsens planeringsuppgifter och de av överlantmätarens uppgifter som har ett naturligt samband med dessa och som samtidigt beaktar önskvärdheten av självständig ställning för överlantmätaren i andra avseenden. Den med dessa utgångspunkter lämpligaste lösningen synes vara att överlantmätaren och länslantmäterikontoret inordnas i länsstyrelsen, där de naturligen hör hemma i huvudenheten för samhällsplanering, men att överlantmätaren genom instruktionsbestämmelser tilläggs uppgiften att ensam besluta i frågor som rör bl. a. ledningen av den lokala förrättningsorganisationen och andra liknande frågor som enligt vad jag anfört i det föregående saknar ett naturligt samband med länsstyrelsens översiktliga planeringsuppgifter. Jag förordar därför denna organisation.

En sådan ordning aktualiserar behov av bestämmelser som närmare reglerar förhållandet också mellan centralorganet och länsstyrelsen. Denna fråga torde lämpligen behandlas i anslutning till den motsvarande reglering av förhållandet mellan bl. a. statens planverk och länsstyrelsen, som förädlades av länsförvaltningsreformen.

Centralorganet

På lantmäteristyrelsen ankommer f. n. att dels leda och utöva tillsyn över lantmäteriverksamheten i landet, dels lämna service åt främst lantmäteriorganen på regional och lokal nivå, dels utöva myndighetsuppgifter i fråga om fastighetsbildning, fastighetsregistrering och mättningsverksamhet. Den organisation för lantmäteriverksamheten på regional och lokal nivå som jag har förordat i det föregående förutsätter att samma uppgifter även i fortsättningen skall ankomma på lantmäteristyrelsen. När det gäller lantmäteristyrelsens organisation för dessa uppgifter vill jag i detta sammanhang bara ta upp några frågor av principiell betydelse.

Utredningen har föreslagit att lantmäteristyrelsen tillförs ett lekmanna-inslag. Styrelsen skall sålunda enligt förslaget bestå av generaldirektören som ordförande samt företrädare för bl. a. kommunerna och landsbygds-näringarna. Förslaget har tillstyrkts av de remissinstanser som särskilt behandlat detta. Jag delar utredningens uppfattning att lantmäteriverksamhetens servicekaraktär samt behovet av samverkan mellan lantmäteriorganen och andra samhällsorgan motiverar att lantmäteristyrelsen tillförs allmän samhällelig erfarenhet och förankring. Bl. a. är behovet av kommunal anknytning stort. Jag förordar därför att förslaget om en lekmanastyrelse — vilken bör utses av Kungl. Maj:t — genomförs. Det ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma närmare om styrelsens sammansättning.

Som utredningen och reservanterna nästan helt utan gensaga från remissinstanserna har föreslagit bör styrelsens organisation bygga på funktionellt avgränsade enheter.

Taxe- och kostnadsfrågor m.m.

Som jag tidigare utvecklat närmare är den förrättnings- och uppdragsverksamhet som utförs av lantmäteriorganen, med undantag för viss skiftesverksamhet, i princip självfinansierande genom att ersättning för kostnaderna tas ut av sakägare resp. uppdragsgivare. En viss subventionering förekommer dock från statens och kommunernas sida för vissa förrättningsändamål och för vissa förrättningstyper. Subvention utgår sålunda med i genomsnitt ca 20 % för förrättningar för jord och skogsbruksändamål, 20 % för legaliserings- och sammanföringsförrättningar, 50 % för äganderättsutredningar och 15 % för sammanläggningsutredningar. En förutsättning för subvention är dock i samtliga fall att ifrågavarande åtgärd vidtas utanför detaljplanelagt område.

Utredningen föreslår att det allmänna skall svara för en större andel av kostnaderna för förrättningsverksamheten, eftersom samhället har ett klart intresse i verksamheten och av att erforderliga åtgärder kommer till stånd. Utredningens förslag innebär att det allmänna skall svara för 20 % av kostnaderna för den förrättningsverksamhet som leder till nybildning av fastigheter och för 40 % av kostnaderna för övrig förrättningsverksamhet. Förslaget har i allmänhet tillstyrkts i remissyttrandena.

Den subvention som utgår av statsmedel för förrättnings- och uppdragsverksamheten uppgår f. n. till 7,8 milj. kr., varav 4,3 milj. kr. på grund av nu gällande subventionsregler och återstoden på grund av äldre regler som f. n. tillämpas övergångsvis. Eftersom de kommunala förrättningsorganen i allmänhet är verksamma inom detaljplanelagda områden, torde de kommunala subventionerna uppgå till avsevärt lägre belopp än de statliga.

Jag har förståelse för de synpunkter utredningen och remissinstanserna anfört till stöd för förslaget om en ökad subventionering — ett förslag som kan beräknas medföra en kostnadsökning för det allmänna med omkring 20 milj. kr. Men enligt min mening finns inte tillräckliga skäl för en sådan reform.

Den organisation som jag har förordat i det föregående medför att kostnader för fastighetsregistrering som nu utförs inom kommunala enheter flyttas över på staten. På grund av principen om full kostnadstäckning för förrättnings- och uppdragsverksamheten medför den överflyttning av denna verksamhet från kommunala till statliga organ som kan föranledas av mitt förslag i fråga om lokalorganisationen i och för sig ingen annan kostnadsökning än den som uppkommer genom att staten får svara för subventioner som tidigare lämnats av kommuner. Storleken av dessa torde emellertid, som framgår av vad jag redan anfört, vara mycket begränsad.

Om statsmakterna godkänner de riktlinjer för en ny organisation som jag har förordat, har jag för avsikt att senare återkomma med mer detaljerade förslag och med kostnadsberäkningar härför. Jag förutsätter att detta

skall ske i sådan tid att förslagen kan underställas 1971 års vårriksdag och att den nya organisationen kan träda i kraft, för lantmäteristyrelsens och länsorganens del den 1 juli 1971 och i övrigt den 1 januari 1972.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade riktlinjerna för omorganisation av lantmäteriverksamheten.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnel Anderson

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag av statsrådsprotokollet den 30 oktober 1970	3
Inledning	3
Nuvarande förhållanden	5
Lantmäteriverksamheten	5
Inledning	5
Fastighetsbildning m. m.	5
Fastighetsregistrering m. m.	7
Mättningsverksamhet m. m.	8
Organisation	9
Arbetsfördelning mellan statliga och kommunala organ m. m.	9
Det statliga lantmäteriet	11
Det kommunala mättningsväsendet	15
Pågående reformarbete m. m.	17
Lantmäteri- och stadsmätningstaxorna	21
Kostnader	23
Utredningsförslaget	24
Inledning	24
Huvudmannaskap och principlösning	24
Organisation	28
Taxe- och kostnadsfrågor	30
Genomförandefrågor	32
Reservation	33
Remissyttrandena	35
Sammanfattning av remissinstansernas inställning i huvudfrågorna ..	35
Huvudmannaskap och principlösning	36
Fastighetsbildning	36
Fastighetsregistrering	42
Mättningsverksamhet	42
Organisation	42
Taxe- och kostnadsfrågor	43
Genomförandefrågor	44
Departementschefen	44
Inledning	44
Fastighetsbildning	46
Fastighetsregistrering	48
Mättningsverksamhet	49
Lokalorganisationen	50
Länsorganen	56
Centralorganet	59
Taxe- och kostnadsfrågor m. m.	60
Hemställan	61